RADIO FREE EUROPE
EAST EUROPE RESEARCH & ANALYSIS

CZECHOSLOVAK UNIT

PŘEHLED TISKU

Číslo: 327/XI

Datum: 4.11.68.

OBSAH

Ing. Miloš NĚMCANSKÝ /Práce/	O stranících a nestranících	str. 2
Jan DUBA M. CIKÁN /Práce/	Akční program a krajská politika	str. 3
Ludvik PACOVSKÝ /Politika/	Je jednota frází taktikou nebo skutečnou hodnotou	str. 4
red.čl. /Politika/	Čísla a fakta	str. 5
red.čl. /Reportér/	Kdo jsou a za koho mluví	str. 6
Jiří LEDERER /Reportér/	Otázky které neodloženeš	str. 8
Vl. NEPRAŠ /Reportér/	Setkání s "kontrarevolucionářem"	str. 9
red.čl. /Hospodářs.noviny/	Několik poznámek o našem zahraničním obchodě	str. 11
Ing. Jaroslav BUDIN /Hospodářs.noviny/	Vnější ekonomické a finanční vztahy ČSSR	str. 13
Čestmír CÍSAŘ /Květy/	Tak šly dějiny	str. 15
Slavomír JIRÁNEK /Ekonomická revue/	Měla by ČSSR opět vstoupit do MMF	str. 17
Vratislav EFFENBERGER /Orientace/	Záviš Kalandra	str. 19

PRÁCE, 23. října 1968, str. 1. a 4. 2/327/XI

O stranících a nestranících

Ing. MILOŠ NĚMČANSKÝ,
předseda OV KSČ, Praha 1

Když jsem byl redakcí vyzván, abych napsal článek o vztahu straníků a nestraníků, rozebral otázku politické angažovanosti a pocitu politické nerovnoprávnosti nestraníků, dlouho jsem váhal. Nechtělo se mi do toho, nebylo mi do psaní, měl jsem svá problémy. Říkal jsem si — k čemu bude taková věc dobrá, nač teoretizovat a rozvíjet politická traktáty v době, kdy jde o konkrétní, věcnou nebo jak se teď říká, pragmatickou politiku.

Dnes je tendence spíše nevystupovat, politikové se musejí tahat k mikrofonu heverem, protože základní koncepce ve vztahu k akčnímu programu KSČ dosud nejsou ujasněny, linie nebyly zatím vytříbeny a nalajnovány.

Nakonec jsem se do toho přece jenom dal, u vědomí základního zákona politické práce, že totiž každá strana usiluje o to, aby pro svůj program, pro svoji politiku získala hlavně nestraníky, onen neangažovaný střed, masu, lid. Pracuje-li v podmínkách, kdy ve svých rukách nemá politickou moc, je tomu tak proto, aby ji získala, jestliže ji má, pak tedy proto, aby si získanou důvěru a podporu udržela a její program se stal záležitostí všeho lidu. Není-li tomu tak, nemá-li její politika podporu širokých vrstev, dostane se dříve či později do vážných krizí a skončí to zle.

Je si třeba také poněkud vyjasnit pojem nestraník. V našich podmínkách já osobně mezi nestraníky nepočítám lidi vyhraněného, opačného politického zaměření, v našem případě tedy protikomunistického, jejichž příslušnost k nestraníkům je ve skutečnosti nedobrovolná, vynucená nemožností organizačně politicky realizovat své přesvědčení v nějaké legální opozici. To nejsou nestraníci, ti už dávno něčemu straní, jenomže jaksi k tomu nemají veřejně možnost. Ty lze také dost těžko získat, o nich nejde řeč. A bylo by také nesprávné jejich existencí zkreslovat politický profil oné rozhodující většiny, oné pozitivní vrstvy nestraníků.

Touto pozitivní vrstvou mám na mysli skutečné indiferenty, střed, tu masu, která se nikdy politicky neorgdnizuje, což však vůbec neznamená, že by postrádala politického myšlení. Je a zůstane to vždycky ta většina lidí, kteří dobře vědí, že jsou na světě jenom jednou a chtějí svůj život prožít v klidu, ve štěstí a pokud možno užít to co mají rádi. Masa, která půjde s takovou politickou silou, jež dokáže vytyčit a realizovat její sociální potřeby, naplnit její přání a zaručit životní perspektivu. Bylo by nošením dříví do lesa znovu opakovat, že kladné prvky polednové politiky Komunistické strany Československa měly podporu také zdrcující většiny nestraníků, že strana se stala takovou silou. Bylo by nošením dříví do lesa znovu opakovat, že strana si tuto pozici udrží jenom tenkrát, bude-li provádět politiku, jež bude odpovídat nejen názorům komunistů, ale také tužbám a přáním většiny poctivých nestraníků.

Jsem přesvědčen, že my, komunisté a velká většina nestraníků nemáme rozporných cílů a zájmů: Všichni chceme, aby tady byl socialismus a aby to byl socialismus s lidskou tváří, jak už bylo výstižně řečeno. Všichni chceme, aby tato země k něčemu spěla a aby v jejím čele stáli čestní politikové. To je veliký problém. Proto jsme šli do obrodného procesu, protože jsme chtěli, aby nám šéfovali čestní, chytří a poctiví lidé, kteří to s námi někam dotáhnou. Domnívám se, že několik z nich už jsme našli.

Etickou sféru života lidí výrazně ovládá smysl pro spravedlnost. Je to podle mého názoru přirozený pocit každého normálního člověka, je to základní motiv každé občanské a politické angažovanosti, I když na každý je stejnou měrou disponován vrhat se do případného rizika. A právě tento prvek výrazně ovládá i politické myšlení většiny nestraníků. Je to spravedlnost sociální, politická I ekonomická, která žene obrovské masy lidí do politických a sociálních srážek, která je uvádí do pohybu, jehož výsledkem bývá tak často jenom tragédie. A chtít, aby nahoře byli opravdu ti nejlepší, v tom je taky kus touhy po spravedlnosti. Aby tam byli po zásluze a ku prospěchu.

Všichni bez výjimky dále chceme, abychom se už konečně dostali z těch hospodářských malérů a nepomůže nám z toho nic než vlastní práce. Je třeba ještě dodat poctivá a efektivní práce, neboť dělat a „dělat" je rozdíl a u nás se ještě dělá všelijak.

A chceme taky žít v bezpečném a klidném světě, v bezpečné a klidné zemi.

Máme-li tedy společné cíle a zájmy, v čem se pak lišíme? U nás platí stejný zákoník jak pro bezpartijní, tak i pro komunisty. V politickém životě je to pak otázka stupně politické angažovanosti. Na tvorbě politiky strany se podílejí především její příslušníci. Je to jejich nezadatelné právo, povinnost a odpovědnost, a to i v systému jediné vládnoucí strany. Otázka přínosu nestraníků a jejich práva „do toho mluvit" je otázkou skutečné, anebo formální funkce ostatních legálních institucí, jejichž prostřednictvím nestraníci mohou svůj vliv na osudy země uplatňovat. Do jaké míry se podaří tyto instituce zaktivizovat a zbavit je formálnosti — je to jeden z cílů strany, to ukáže budoucnost.

Co tedy vlastně vzkázat nestraníkům?

Aby věřili čestným politikům a podporovali je. Neboť, marná sláva, politiku budou vždycky dělat hlavně politické strany (od toho vlastně jsou) a jejich politikové.

Aby se sami „neodpolitizovali," ale drželi a neztratili s námi kontakt. Aby nám zkrátka podali ruce. Neboť — nedá se nic dělat — bez politiky to nejde.

Aby se starali o ekonomiku svého pracoviště, neboť bez práce nejsou koláče a kdo by nás za chvíli živil.

Abychom měli stále na mysli náš společný úkol: Spravovat a opatrovat tuto zem. A není to země ledajaká a nežije v ní ledakdo.

Abychom si tedy všichni uvědomili své štěstí a svůj závazek, že jsme se narodili v zemi plné básníků a hor.

PRÁCE, 24. října 1968, str. 1. a 4. 3/327/XI

Akční program a krajská politika

S vedoucím tajemníkem jihočeského KV KSČ Janem Dubou o plnění akčního programu, další demokratizaci a úloze odborů

● *Jaké jsou podle vašeho názoru nynější možnosti pro praktické uplatňování polednové politiky KSČ a pro realizaci akčního programu?*

Mnoho se teď hovoří o prostoru pro polednovou politiku strany. Je tedy zřejmě o tento kurs strany zájem. A porozumění pro politiku strany a její podporu lidovými masami, to je, jak známo, jedno z rozhodujících kritérií pro její další činnost. Není otázka, zda akční program plnit, nebo ne. V zájmu rozvoje naší socialistické společnosti je to nezbytné. Jen tak je možné dále prohlubovat vedoucí úlohu KSČ. Jiná cesta by podle mého soudu vedla k vážným politickým důsledkům.

Je teoretickou i politickou silou naší strany, že včas poznala, v čem je podstata neustále narůstajících problémů a společenských rozporů v minulém období. Strana začala rozvíjet teoretickou, politickou a organizátorskou práci k jejich překonání. Cílem bylo vytvořit prostor pro rychlejší a ucelenější rozvoj socialistické společnosti v našich podmínkách, samozřejmě v internacionální jednotě světové socialistické soustavy a celého mezinárodního komunistického hnutí. Tuto cestu chceme i v našem jihočeském kraji nadále sledovat a postupně uskutečňovat akční program KSČ. Prostor pro uvědomělou socialistickou iniciativu má být dán prohlubováním a rozšiřováním socialistické demokracie, která samozřejmě nesmí poskytnout možnost pro reálnou činnost protisocialistických směrů.

● *Co soudíte o dnešním poslání a úkolech Národní fronty, zejména v kraji a okrese?*

Jedním z důležitých úkolů nás, komunistů, je vytváření lepších podmínek pro aktivní účast všech, kdo se chtějí podílet na socialistickém rozvoji naší socialistické vlasti. Národní fronta, jako výraz politické jednoty lidu, má právě na těchto základech sehrát svou úlohu i v nastávajícím období. Chceme proto, a už jsme s tím začali i v našem kraji, přispívat k aktivnímu rozvíjení politiky Národní fronty. Především chceme jít cestou neustálého názorového sjednocování orgánů Národní fronty na základě vyjasňování naší politické linie. Tím budeme vytvářet předpoklady pro neformální, jednotnou politickou akci celé Národní fronty v kraji.

V tomto procesu nepůjde vždy jen o pouhé přejímání našich stanovisek. Právě proto, že jednotlivé politické strany a masové společenské organizace, které se v Národní frontě sdružují, získávají i své vlastní poznatky a zobecňují je, budou na půdě Národní fronty i v budoucnu dotvářena politická stanoviska v otázkách, dotýkajících se obsahu činnosti Národní fronty. Aktivní, široká spoluúčast na tvorbě společných usnesení bude také jednou ze záruk jejich správnosti, obecné autority a neformální podpory. Současně jde o to, aby se rychle v praktické činnosti orgánů Národní fronty překonalo zúžené pojetí jako jen jakéhosi koordinačního orgánu. Namísto toho chceme bez odkladu zahájit jednotné organizování masové politické práce v místech, s cílem řešit se všemi občany naše současné i budoucí úkoly.

Samozřejmě, že se jako stranický orgán nezříkáme i jiného jednání s jednotlivými organizacemi Národní fronty. Máme povinnost pracovat s komunisty, kteří jsou členy jednotlivých organizací. Máme také oboustranně dojednané a upravené kontakty s druhými politickými stranami. Život nás neustále přesvědčuje o tom, že se značná část našich lidí chce aktivně politicky angažovat. Národní fronta, která stojí na pozicích socialismu a uznává Komunistickou stranu jako základní, ideovou a organizující politickou sílu v naší společnosti, je podle mého názoru tím potřebným prostorem pro aktivní socialistickou spoluúčast na veřejném politickém životě. Proto jsou v těchto dnech z iniciativy našich stranických orgánů a organizací ustavovány další orgány Národní fronty v různých městech a obcích našeho kraje. Ukazuje se, že v rámci Národní fronty je možné a nutné řešit další úkoly. V Jihočeském kraji například podle návrhu poslance Národního shromáždění J. Kalkuse ustavuje se při krajském výboru Národní fronty Klub jihočeských poslanců a ustavilo se již Sdružení jihočeských poslanců České národní rady. Smyslem je, informovat poslance o rozvoji a potřebách kraje a radit se s nimi o společném postupu při jejich práci v parlamentu a v České národní radě. Myslím, že bude třeba, kromě iniciativního rozvíjení činnosti Národní fronty na jednotlivých stupních a v místech, také účinněji prosazovat orgány Národní fronty i pro sjednocování v základních otázkách, při důležitých kampaních, akcích apod. V tomto směru by měl větší iniciativu než dosud vyvíjet i Ústřední výbor Národní fronty.

● *Jakou přisuzujete úlohu ROH v rozvoji socialistické demokracie a jak si představujete vztah odborových a stranických orgánů?*

ROH je nejvlivnější masovou organizací v našem politickém systému. Vedle své důležité úlohy v rámci Národní fronty má samozřejmě i své specifické, nenahraditelné poslání, to je řešit a zastupovat skupinové zájmy pracujících a dávat je do souladu s potřebami celkového rozvoje socialistického státu. Zejména v tom vidím trvalou záruku stabilizace růstu životní a kulturní úrovně všech našich pracujících. Vzhledem ke svému významu nemohou odbory zůstávat mimo vliv stranických orgánů a organizací. To neznamená, že by měly stranické orgány projednávat a hodnotit každé opatření, které se v odborech přijímá. To je nesprávná a překonaná praxe. Naopak, je třeba respektovat a podporovat potřebnou samostatnost odborových orgánů. Řízení společných zájmů pracujících v místním i celostátním pojetí však předpokládá uplatňovat stranický vliv na hlavní otázky, vyjasňovat je a sjednocovat úsilí k jejich řešení.

Není třeba zdůrazňovat, že starost o plnění výrobních úkolů a rozvoj výroby je stále důležitým požadavkem i potřebou zaměstnanců každého podniku, protože to zaručuje i růst jejich životní úrovně. S tím souvisí i podpora a energické úsilí při praktickém zavádění zásad nové ekonomické soustavy v podmínkách každého podniku a jako důležitá demokratická součást tohoto opatření i prohlubování vlivu zaměstnanců a zejména dělníků na řešení podnikových problémů ustavováním podnikových rad pracujících. V právě probíhajících výročních členských schůzích ROH by tyto úkoly měly být základem programu další práce nově zvolených závodních výborů ROH. V nich by měli pracovat především takoví dělníci a ostatní zaměstnanci, kteří požívají neformální autority ve svém okolí. Ctižádostí všech stranických organizací by proto mělo být, aby do nových závodních výborů ROH pracující ze své vůle navrhovali a volili nejlepší komunisty.

Rozmlouval M. CIKÁN

POLITIKA, č. 9/68, 24. října 1968, str. 36. a 37. 4/327/XI

JE JEDNOTA FRÁZÍ taktikou *nebo* skutečnou hodnotou?

LUDVÍK PACOVSKÝ

Sotva před rokem jsme k výlevům o potřebě jednoty a o její existenci byli velmi nedůvěřiví a podezíraví. Věděli jsme své: tak často šlo o dekret, přetvářku, neupřímné organizování čehosi, co po pravdě vůbec nebylo. Tenkrát mnozí kolem nás hovořili a psali o jednotě jako o samozřejmosti každého socialistického státu — nejenom pro časy budoucí, ale i pro tehdejší současnost. Dnes je v Československu jednota snad nejopakovanějším pojmem. A sousedé naopak soudí, že to s jednotou přeháníme, že jsme nekritičtí ve svém nadšení a že koneckonců žádná taková velikánská jednota u nás není. Přesvědčovat jistě nemá smysl, pokud se pevně stiskávají oční víčka před zcela zřejmými fakty. A to dnes ví u nás každý nezaujatý: nikdy v historii našich národů jsme nebyli tak dokonale pohromadě jako v posledních zhruba třech čtyřech měsících. Samozřejmě že to všechno není tak hladké a jednoduché. Plně kývám těm, kdož varují před jednotou za každou cenu: ani já bych nešel do party s fašistou, vrahem, osobou, která se štítí socialismu. Jenže — a zase ovšem pouze pro nezaujaté — ta současná československá soudružnost má zcela zřejmý socialistický tmel.

Také si nemyslím, že jsme pohromadě na tisíc promile. U nás jsou jistě lidé, kteří pokládají vstup pěti armád za oprávněný, jímž každá zpátečka proti polednovým proudům velmi vyhovuje. A jsou i opační, jimž jakýkoliv socialismus — i předlednový i polednový — je dokonale proti srsti. Důležitá je ovšem tahle věc: kolik těch »mimo řadu« je. Spočítat nelze, ale pozorná četba denních událostí, projevů lidí — a zdaleka ne jenom v kancelářích, ústavech či uměleckých svazech — vypovídá nad slunce jasněji: těch zcela pro Dubčeka a vládu tisíc promile jistě ne, ale tolik, kolik snad nikde jinde na světě není...

Pozoruhodné je, jak se jednota formuje nejrůznějšími směry, přes rozmanité vrstvy a generace. Češi a Slováci si sotvakdy byli tak nefalšovanými bratry, jakými se stali nyní. A to v době, kdy se připravuje zákon pro tento vztah nejenom nesmírně důležitý, ale také pořádně složitý. Hodně se přiblížily i generace. Mladí se přestali masově dívat na své otce s opovržením a nedůvěrou v upřímnost jejich života a rodičové zase vycítili, že za jistých okolností odvaha není pouze mladickou nerozvážností a že zdánlivá apolitičnost hbitě zmizí, jakmile je alespoň nějaký prostor pro projevení názorů a naděje na konkrétní výsledky.

To, co se důkladně rozjelo někdy v druhém čtvrtletí letošního roku, pokračuje nyní plným tempem: inteligence a dělníci mluví stejnou řečí. Mně tahle jednota připadá jako nejvzácnější. Je s podivem, že mnoho let novotnovského hloubení příkopů zanechalo tak poměrně chudé plody. Byl jsem ve Vysočanech, Chomutově, Plzni, Českých Budějovicích, jedu do Ostravy, Sokolova, Lovosic. Všude jsme slyšeli totéž: patříme jeden k druhému, můžeme se v jednotlivých věcech rozcházet — a bylo by divné, kdyby tomu tak nebylo — ale základní problémy vidíme stejnýma očima. Dokonce jako by se někde role prohodily. Jestliže po lednu spíše inteligence přidávala pod kotel (a to vůbec neznamená, že se dělníci jenom vezli), pak nyní ty nejradikálnější názory zaznívají daleko častěji od soustruhů a vysokých pecí.

Myslím, že k sobě patří i ti naši, kteří jsou v Československu, i ti, kdož jsou dočasně za hranicemi. Nemám právo posuzovat čin kohokoliv, pokud mi není jasné vše. Podmínky, za nichž lidé opouštěli nedávno tuto zemi, i podmínky, za nichž by se případně vracelí, jsou velmi různé. Proto jsem velmi nedůvěřivý, jestliže jedna nebo druhá strana stroze hodnotí počínání těch, kdož jsou na opačné části hranic. Vycházím z toho, že nejenom my, ale i většina našich soudruhů v cizině jsou stejně loajální socialismu a Svobodovi a Dubčekovi a dalším kolem nich. Přál bych si ovšem, abychom zase byli pohromadě nejenom v myšlenkách, ale vím, že k tomu samo přání nestačí. Pokládáme za svou povinnost zastat se členů svazu našeho i svazů sesterských. Mohli jsme se s nimi třeba i přít o některé názory, ale odmítám nařčení, že byli proti socialismu, že byli proti nám, že byli dokonce kontry.

A ještě další jednota. U nás se o ní nepíše, ale za hranicemi — v opačném slova smyslu — ano. Jednota, řekněme, rasová. Máme tragické zkušenosti z pogromů, ať je organizoval Hitler nebo iniciátoři procesů před sedmnácti lety. Jsme proto alergičtí na jakýkoliv protižidovský útok. A velmi protestuji proti kádrování, kterého se dopustil čelný arabský novinář Muhamed Hansánen Hajkal v Al-Ahrámu 30. srpna. Píše mimo jiné: »Goldstücker, mimochodem žid, byl čs. velvyslancem v Izraeli... Byl odsouzen k dvaceti letům vzhledem ke své sionistické činnosti...« Nelíbí se mi, když člověka, který je přes polovinu života v komunistické straně, takto kárá novinář, jemuž je komunismus, povězme, poněkud vzdálený... A nelíbí se mi tohle povědomé označování vůbec.

Nevím, zdali si plně uvědomujeme, že se v naší zemi stal snad politický zázrak: došlo k nefalšované jednotě mezi vládnoucí, v tomto případě komunistickou, stranou a bezpartijními. Pochybuji, že se kdekoliv na světě mohou pochlubit čímsi takovým. Pochybuji, že někde na světě se v tomhle ohledu tak blízce přiblížili námětům Marxovým a Leninovým. Přirozeně by bylo naivní chápat všechny od srdce jdoucí ovace Dubčekovi pouze jako hold Komunistické straně Československa. Heslo Dubček v sobě skrývá ještě mnoho jiného: Víru, že lze socialismus dělat demokraticky (a nezlobte se na nás, že pořád tahle dvě slova tvrdohlavě spojujeme, přesvědčili jsme se za bývalých dvacet let, jak daleko k sobě mohou mít). Obdiv k statečnému člověku, který měl za sebou plena lednová, dubnová, květnová — Drážďany, Čiernou, dlouhou cestu do Moskvy a který neztratil odvahu. A také onen tklivý smutek a vyčítavou otázku: »Čeho jsme se vlastně dopustili, když jsme nechtěli nic jiného než přiblížit socialismus lidem?« Leč nebuďme naivní na druhou stranu: když lid miluje

politika-prvního komunistu, pak nemůže mít záporný vztah k zřízení, které on reprezentuje. Čím širší jednota, tím větší míra tolerance pro každého, kdo chce být jejím údem. Ale není to u nás »jednota bez hranic«. Samozřejmě, nejsou všichni nejortodoxnější marxisté, patří mezi nás i věřící, mnozí politice nerozumějí, ale socialismus jim přirostl k srdci. Což je po jistých zkušenostech s podivem. A nemyslím jakýkoliv socialismus — ale takový, v němž se nevykořisťuje, v němž jsou společné výrobní prostředky, v němž má komunistická strana své řádně vydobyté místo. A tahleta jednota komunistů a nekomunistů, tohleto nejmaximálnější posílení vedoucí úlohy KSČ (nikoliv oslabení, jak se nám tvrdívává) — to je to nejpozoruhodnější smýšlení, jehož jsme u nás svědky. Nevím, zdali kdy byla v tak velkém množství některá komunistická strana ctěna, chápána a uznávána ...

Ale co dále s touhle jednotou? Vydrží nám? Vždyť tlak ze všech stran vždycky zmáčkne lidi do kupy, ale až tlak polevi a přijde vleklost všedních nepopulárních dní — co potom? Jistě, mnohé, zvláště to z patosu vyrobené, se rozdrobí. Ale rozžhavující letošek a zvláště konec srpna vytavil z lidí to, co v nich bylo skryto nejlepšího. Myslím, že v jedné věci lze být poněkud optimistou: krásné vlastnosti, jež vyšly nedávno u našich národů na povrch, mohou být gruntem pro jednotu trvalou. Samozřejmě, neztratí-li se i další příznivé podmínky. Protože žádná jednota, ani ta strany s lidem, se neudrží pouze tím, že ji budeme denně slibovat, připomínat a zaklínat se s ní. Byť okleštěná, musí alespoň v něčem stát na základech, z nichž se rodila: na důvěře ve všechny občany, na nekabinetní, otevřené politice, na znalosti mezí, jejichž překročení by znamenalo, že Leden zmizí zcela. A s ním jakákoliv jednota.

5/327/XI

POLITIKA, č. 9/68, 24. října 1968, str. 36. a 37.

POLITIKA, č.9/68, 24. října 1968, str. 29.

Čísla a fakta

Polské obyvatelstvo (žijící hlavně na Ostravsku) čítá přes 67 000 (v r. 1921 se k polské národnosti hlásilo 75 556, v roce 1930 81 578 a v roce 1950 72 624). Poláci mají zastoupení i v československých zastupitelských orgánech — do MNV bylo v posledních volbách zvoleno 454 poslanců, do ONV 34, do KNV 5 a 1 poslanec do Národního shromáždění. Poláci u nás vydávají stranický list Glos ludu, kulturní měsíčník Zwrot, dětské časopisy Gazeta pionlera, Jutrzenka, Praca szkolna a římskokatolický časopis Przyaciel ludu; v krajském nakladatelství vycházejí polské knihy.

V Českém Těšíně je polská scéna oblastního divadla. Kulturní život polského obyvatelstva organizuje Polský svaz kulturně osvětový, který má 22 000 členů a je členem NF.

Německé obyvatelstvo u nás nežije kompaktně, ale rozptýleně. Podle posledního sčítání se k německé národnosti hlásilo přes 140 000 obyvatel. Od té doby se však tento počet vystěhovalectvím a přirozeným úbytkem snížil. Téměř 46 % německých obyvatel u nás je starších než 50 let. Pro německé spoluobčany vychází časopis Volkszeitung.

Dále mezi námi žije 55 000 příslušníků **ukrajinské (rusínské) národnosti. Téměř 72 % občanů ukrajinské národnosti** žije v obcích do 1000 obyvatel. Jde tedy většinou o zemědělce. O jejich kulturní život se stará Kulturní svaz ukrajinských pracujících a dále vycházejí: týdeník Nove žitja v nákladě 3100 výtisků, měsíčník Družno vpered v nákladě 1000 výtisků a Pionerska gazeta s 1200 výtisky. Ukrajinci si založili také v Prešově Ukrajinské národní divadlo a Poddukelský ukrajinský lidový soubor. Při posledních volbách bylo do NV na Slovensku zvoleno 1130 poslanců ukrajinské národnosti, do Národního shromáždění a Slovenské národní rady 5 poslanců.

V souvislém pásu podél jižních hranic Slovenska ve 12 okresech a v 675 obcích žije více než 560 tisíc příslušníků **maďarské menšiny. Ve 151 obcích tvoří více než polovinu obyvatelstva. Skoro pětina Maďarů žije u nás** v obcích s výhradně maďarským obyvatelstvem. Kulturní život mezi nimi organizuje Kulturní svaz maďarských pracujících (Csemadok, který má asi 50 000 členů, je členem Národní fronty). V současné době vychází u nás 18 maďarských novin a časopisů v celkovém nákladu 414 800 výtisků. Existuje také Maďarské oblastní divadlo, Maďarský soubor písní a tanců při slovenském ústředním výboru ČSM, pěvecký sbor maďarských učitelů a jiné podobné kulturní organizace. r. r.

6/327/XI

REPORTÉR, č. 41/68, 23. - 30. října 1968, str. 12. a 13.

DOKUMENTY DOBY

KDO JSOU A ZA KOHO MLUVÍ?

V druhém měsíci tohoto roku se k 20. výročí Února sešlo několik starých komunistů z Libně. Při této příležitosti vydali dopis, v němž zhodnotili politickou situaci v Komunistické straně Československa po historickém lednovém zasedání pléna ÚV KSČ. Dopis rozeslali některým orgánům strany, některým funkcionářům, některým závodům.

O tomto dopise, který v podstatě odmítal dosavadní vývoj ve straně, se poprvé veřejně zmínil tehdejší vedoucí tajemník MěstV KSČ v Praze Martin Vaculík v televizním vystoupení 11. března. Odmítavě.

V souhrnné zprávě z okresních konferencí KSČ psalo Rudé právo 18. března o vystoupení dvou libeňských starých komunistů, kteří jsou pod dopisem podepsáni, na konferenci v Praze 8: „Podstata jejich názorů, které formulovali i ve svých vystoupeních na konferenci, je v kritice jak dřívějšího předsednictva ÚV — s výjimkou soudruha Novotného — tak v ostré kritice těch soudruhů, kteří se dnes stali jedněmi z mluvčích progresivního úsilí... Celý soudobý proces ve straně a společnosti pokládají autoři dopisu — a vyslovili to i na konferenci — za boj o moc, o pozice."

Veřejnost stále ještě nevěděla, co vlastně autoři dopisu napsali. Až 12. číslo Mladého světa, vycházející 22. března, otisklo částečné citace s úvodem redaktorů, kteří navštívili jednoho z podepsaných: „Přátelsky s námi delší dobu pobesedoval a vysvětlil nám své názory. Protože rozhovor považoval za soukromý a nesouhlasí s jeho publikací, rozhodli jsme se uveřejnit jen úryvky z dokumentu..."

Odpověď pěti libeňským soudruhům přinesl také Život strany č. 10, daný do tisku 30. dubna. Oznamuje mj.: „Jednoznačně jej také odmítly plénum OV KSČ v Praze 8 ještě před obvodní konferencí, plénum MV KSČ a nyní i městská konference strany v Praze."

OČ JIM VLASTNĚ ŠLO

Pro posouzení záměru „pěti" citujeme hlavní myšlenky:

„Už řadu let poukazujeme na činnost revizionistické a likvidátorské kliky v aparátu strany, v Rudém právu, na Vysoké stranické škole, v Ústavu dějin KSČ, v televizi a rozhlase. Rudé právo nám nikdy neuveřejnilo článek a na dopisy odpovědným soudruhům strany nikdo nereagoval. Ještě 1. srpna 1967 jsme poslali s. Hendrychovi dopis, kde jsme mj. napsali:

„Naše pátá kolona, která v daném okamžiku předčí maďarskou z r. 1956, nastupuje za pomoci odpovědných funkcionářů strany na všech frontách s antikomunistickou a antisovětskou propagandou. Od ekonomiky, přes sionismus, falšování dějin KSČ a dělnického hnutí i dějin národa, k hochům od Zborova až po obhajobu Mnichova, Hitlera a fašismu."

„Jak tomu je ve skutečnosti, jsme před dvěma lety napsali soudr. Novotnému: „Je smutné, že jedině soudruh Novotný i jako president vždy důsledně ve svých projevech zdůrazňuje vedoucí úlohu dělnické třídy a strany. Kromě s. Novotného se to žádný z tajemníků a předsednictva strany neodváží"."

„Na „ideologické" konferenci v Libni, které se zúčastnilo 120 soudruhů, nebylo slyšet ani slůvko o marxismu-leninismu. Jedině to, že marxistická ideologie zabrzdila rozvoj... Kybernetika v Americe prý dokázala, že majitel podniku je zbytečnou figurou. Že tohle dokázali bolševici v Rusku už před 50 lety a bez kybernetiky, to samozřejmě pan profesor neví. Komunistickou stranu je prý nutno řídit vědecky početními stroji podle získaných informací. Podle nich členové strany nechají sebou strkat děrovacími štítky. To všechno samozřejmě mělo svůj účel v různých jinotajích, jejichž smysl byl, že má-li být strana řízena vědecky, nemůže být v jejím čele dělník."

„Oč vlastně šlo v prosincovém a lednovém zasedání ÚV? Vyplavalo to na povrch nyní celkem jasně. Je to tzv. teorie „elity". Každý z nás se pamatuje, že pro komunistu to, čemu se říkalo „elita", bylo vždy k smíchu a opovržení. Byli to Preisové, Petschkové, Batové, Beranové, Göringové, Himmlerové, Heydrichové a podobná sebranka. A k té elitě se hlasně hlásí skupina inteligence. V jejím čele jsou někteří spisovatelé, redaktoři a profesoři. Teorie této elity je následující: je elita moci a elita vlivu. Komunistická strana je elita moci, ale nemá vliv. Spisovatelé, novináři, umělci jsou elitou vlivu, ale nemají moc. A právě 3. ledna šlo na ÚV o to, aby elita vlivu, tj. naše měšťáctvo a neoburžoazie, měla také moc. Aby naše redakce byla nejen elitou vlivu, ale i elitou moci, k tomu potřebovala ovládnout stranu. A to se jí pomocí tajemníků ÚV proti soudr. Novotnému podařilo. To je výsledek zasedání 3. ledna a žádný jiný."

„Nejde tu o osobu, ale o linii strany. Jde o to, aby naše strana šla cestou marxismu-leninismu. Soudruh Novotný byl už jediný, který na veřejnosti hájil odkaz Kl. Gottwalda a gottwaldovského revolučního vedení strany, který také jediný vystupoval vždy proti reakci ve straně i mimo stranu a byl pro bezvýhradnou orientaci na Sovětský svaz."

„Hybnou pákou lednového zasedání ÚV je dlouholetá frakce ve straně, která se schází v Ústavu dějin KSČ. Jsou to: Goldstücker, Kriegel, Smrkovský, Švermová, Slánská, Hájek-Karpeles (Poznámka red.: To je zřejmě pramen pozdějšího „omylu" listů Neues Deutschland a Izvěstija, které toto jméno přiřkly prof. dr. Jiřímu Hájkovi), Josef Pavel aj. Do čela si postavili ředitele ústavu Pavla Reimana. Tato frakce je samozvaným předsednictvem ÚV KSČ, která všechno diriguje včetně členů ÚV strany, rozkazuje a poroučí, denně mluví do televize a rozhlasu, publikují články způsobem, kterým chtějí oklamat poctivé členy strany... Smrkovský a Hübl dali do časopisu ROH „Práce" dva články, z nichž zvláště Hüblův oplývá sprostotou, jaké je schopen jedině profesor."

„Při těhle příležitosti, kdy jsme se sešli k 20. výročí Února, je si nutno uvědomit, že únor 1968 je opakem února 1948. I když jde o společný boj různých zájmových skupin na ÚV, to hlavní je, že 3. ledna byl proveden puč měšťáckých a neoburžoazních živlů ve straně."

„Pryč s rozbiječi jednoty strany! Ze strany ven s kariéristy, měšťáckými likvidátory a agenty imperialistů!"

JAKOU VÁHU MAJÍ PODPISY

Pod dopisem jsou podepsáni: Jodas Josef, Praha 8 - Libeň, U pivovaru 13, člen strany od r. 1921, zasloužilý pracovník v tělovýchově, Svoboda Václav, Praha 8 - Libeň, Andrštova 3, člen strany od r. 1921, Morávek Ladislav, Praha 8 - Libeň, Pivovarnická 5, člen strany od r. 1935, Šmidrkal Karel, Praha 8 - Libeň, tř. Rudé armády 41, člen strany od r. 1921, zasloužilý cvičitel, Pospíšil Karel, Praha 8 - Libeň, Chocholouškova 8, člen strany od r. 1926, zasloužilý cvičitel.

Vliv této „pětice" byl tehdy označován jako bezvýznamný. V té době se ne-

jen v Praze, ale i v jiných městech republiky scházely mnohem početnější skupiny starých komunistů, kteří naopak podporovali výsledky lednového pléna. Libeňská „pětice" neměla tenkrát také žádného oficiálního mluvčího v orgánech strany ani ve veřejných institucích, nikdo z vlivných činitelů se k nim nehlásil. Platforma podpory Novotného rychle ztratila jakoukoli naději na úspěch. Jestli se jakkoli organizovala, tedy jen tajně.

Zvrat v jejich prospěch nastal až v posledních srpnových dnech, po příchodu armád pěti států Varšavské smlouvy. Ale současně nastal i zvrat v jejich orientaci na osobu Novotného. Jako důkaz lze předložit stručný záznam z nedávné schůze v libeňském sále Čechie. Autentický protokol redakce nemá, ale hlavní výroky zaznamenali pro nás nezávisle na sobě tři účastníci schůze.

ZPRÁVA O JEDNÉ SCHŮZI

Ve středu 9. října 1968 byla do Čechie v Praze-Libni svolána „beseda starých komunistů z Prahy 8". Sál byl pronajat pod hlavičkou SČSP (aniž to bylo ohlášeno OV KSČ nebo Národní frontě), začátek stanoven na 19 hodin. Před určenou hodinou se velký sál Čechie zcela zaplnil (přítomno bylo asi 400 lidí); staří známí se vítali, objímali, mávali na sebe zataženými pěstmi. Známé tváře nejen z Prahy 8, bývalí funkcionáři, kteří přestali své funkce vykonávat na jaře t. r. Většina přítomných byli lidé středního věku; osob, u nichž by se dalo předpokládat, že jsou starými členy strany, byla asi třetina; nepatrný počet mladých.

U vchodu do sálu se rozdávaly „Zprávy", podepsané „Redakční radou při spojeneckých vojskách". Předsedající uvítal členy předsednictva shromáždění a jednoho po druhém představil: Jodas, Kapek, Famíra, Mestek, Innemann, Ant. Černý, sovětský ppik. Korolenko a další. Přítomni jsou i druzí z „pětice" — Svoboda, Morávek, Pospíšil, dále býv. tajemník Krček aj. Přítomní jednotlivé členy předsednictva bouřlivě pozdravili a skandovali různá hesla.

„Sešli jsme se na této besedě se starými členy strany z Prahy 8," říká předsedající, „abychom vyjádřili svůj názor na politickou situaci v naší zemi a tak napomohli ke správné orientaci. Hlavní referát přednese člen ÚV KSČ a poslanec Národního shromáždění, ředitel ČKD inž. Kapek." — „Nejsem už ředitelem ČKD," podotkl jmenovaný. — „Pro nás jsi pořád ředitel ČKD!" volali ze sálu. Potlesk.

Inž. Kapek začal svůj projev připomínkou, že „v tomto sále 18. května 1938 referoval soudruh Gottwald. O dva dny později vyšel v Rudém právu jeho článek, v němž stálo v souvislosti se Sovětským svazem: „Nedají nás, když my se nedáme! Chtěl bych vám tyto věty znovu připomenout." Pak inž. Kapek vlastními slovy vyložil hlavní nedostatky poledňové politiky strany. Řekl, že „nikdy nebylo KSČ tak těžko jako dnes, i když se oficiálně říká, že nikdy nebyla taková jednota". Volání: Hanbal!

Za největší chybu poledňové politiky označil řečník: dezorientaci — „skoro každý člen KSČ má jiný názor", „nikdy v historii KSČ se nestalo, aby byla v rozkolu s SSSR". Nedostatky naší ekonomiky viděl především v „úmyslném, cílevědomém ochromování státního a hospodářského aparátu", ve „znevažování minulosti" a v tom, že „jsme se začali řídit nevědeckými metodami". Volání Hanbal!

Několik dalších výroků inž. Kapka: „Ani v této místnosti není nikdo — včetně soudruha Jodase — kdo by chtěl vracet poměry před Leden." Aplaus. „Razítko »konzervativci« tvrdě odmítejte, protože možná máte daleko pokrokovější názory než kdokoli jiný." Aplaus „Kontrarevoluce byla v ČSSR na postupu nikoli s puškou v ruce, ale s tužkou a mikrofonem. Rafinovaně, neboť se poučila z roku 1956. Nezačínala věšením komunistů, ale tím chtěla končit..." — „Znáte to jejich heslo: Jsme s vámi, buďte s námi?" Smích v sále. „Souhlasím s ním, ale adresuji ho Sovětskému svazu!" Velký aplaus.

Několik vět z příspěvku E. Famíry: „Dovolte, abych se představil: Jsem konzervativec, kolaborant a velezrádce." Výkřiky: Takových kdyby bylo víc. Aplaus. — „Děkuji za to novému progresívnímu vedení KSČ." Volání: Hanbal! — „Za dvacet let neudělalo staré vedení tolik pitomostí jako nové od Ledna." Aplaus. — „Předsednictvo má asi stanovy strany na záchodě k volnému použití." Smích v sále, aplaus.

J. Jodas přečetl otevřený dopis generálnímu prokurátorovi, v němž se protestuje proti tomu, že nejsou stíhány trestné činy, „spáchané masovými sdělovacími prostředky od ledna letošního roku". — „Svaz čs. novinářů je základní organizací kontrarevoluce." Volání z pléna, aby se použil § 104 tr. zákona za hanobení spojenců.

Pozdrav přednesl sovětský ppik. Korolenko, který oslovil přítomné: „Drazí soudruzi kolaborantil" Aplaus. — Ve svém proslovu vzpomněl i J. Haška, který se prý ve Švejkovi vysmál té demokracii, kterou by chtěli zde vidět imperialisté... Švejk po návratu z ústavu pro choromyslné prohlásil: Opravdová svoboda je jen v blázinci. Smích, aplaus. Sovětský důstojník se obrátil k inž. Kapkovi: „Vždy budeme s vámi." Aplaus. — „A proto jsme tady." Aplaus. — „Přišli jsme pomoci skutečným komunistům." Bouřlivé ovace.

Byla přečtena také rezoluce určená předsednictvu ÚV KSČ (Poznámka red.: Byla zaslána též Rudému právu a do moskevské Pravdy. Schůze se zúčastnil i sovětský novinář z listu Sovětskaja Rossija), v níž se mj. praví: „Je vážná situace, do které se dostala naše strana i celá země a nutí nás, staré komunisty, kteří jsme se stranou spojili svůj život, vyslovit názor na stav věcí ve státě a ve straně." — „Prohlašujeme se vší rozhodností a určitostí, že se zcela hlásíme k tomu, co přinesl leden 1968 pro sociální reformy ve službě státu i pro nevyhnutelnost ekonomických reforem." — „S obavami jsme sledovali, že hrozí nastolení bílého teroru." Hluk v sále, volání: Tak odpovídáme rudým... — „Strana musí pevně a veřejně prohlásit svůj soudružský vztah k SSSR, musí vystoupit proti pomluvám SSSR a ostatních socialistických zemí. Musí veřejně odvolat hanlivé označení „kolaborant a zrádce" pro ty, kteří v době maloměšťáckých šťvanic si uchovali čest jako vlastenci a internacionalisté. Vzít je v ochranu a plně je očistit. Bez toho nelze mluvit o jakékoli normalizaci. Musí odsoudit maloměšťácké hazardéry, které povzbuzoval Západ, což už jednou vedlo k Mnichovu. Tito lidé patří před soud národa. Všemi silami budeme pomáhat uskutečňovat moskevskou dohodu..." — „14. sjezd bude za podmínky, že do všech důsledků bude provedena normalizace... Žádáme vnitrostranickou diskusi, spojenou s novou, skutečně demokratickou volbou delegátů za přísného dodržování platných stanov strany." — „Vyslovujeme nedůvěru městskému výboru strany v Praze." Velký aplaus, souhlasné volání. (Poznámka red.: Omlouváme se za případné nepřesnosti, nebo plný text neměla naše redakce k dispozici.)

PROBLÉMY KOLEM ZVEŘEJNĚNÍ

Už mezi připomínkami na schůzi v Čechii se ozvala obava, že rezoluce nebude zveřejněna, nebo že bude pouze seškrtána podle vůle novinářů. Volání v sále: Známe je, vlčáky! Byl přednesen i návrh, aby rezoluci přečetl v televizi sám inž. Kapek. Zatím, až do uzávěrky našeho listu, byla pouze vysílána zpráva o schůzi v moskevském rozhlase (11. března) a citována naším vysíláním (12. března). Ve zprávě se pravilo, že se v Libni sešlo 600 věrných komunistů.

Moskevský rozhlas zřejmě odvysílal část zprávy, vydané agenturou TASS v pátek kolem 17 hod. našeho času. Jakmile u nás začala vycházet zpráva o projevu soudruha Dubčeka v hloubětínské Tesle, TASS svou čtrnáctistránkovou informaci o libeňské schůzce stornoval, asi hodinu po jejím vydání.

Domníváme se, že se schůzi v Čechii i tam přijatým dokumentům věnuje u nás nesprávně malá pozornost, jako se už na jaře věnovala malá pozornost libeňské „pětce". Komunistická strana Československa má přece dost síly v argumentech, aby vyjádřila své mínění k myšlenkám i tvrzením, které se tak hluboce dotýkají jejího vlastního vývoje a konec konců i platnosti stanov. Ne každý tyto hlasy přehlíží, může se v nich i vzhlížet.

Pokud jde o vystoupení člena ÚV KSČ a poslance Národního shromáždění inž. A. Kapka, chtěli bychom pouze připomenout, že 25. srpna 1968 se obrátil na výbor své stranické organizace s prohlášením, v němž se praví mj.: „Dřívější má rozhodnutí odstoupit z ÚV na květnovém plénu i z funkce generálního ředitele nebyla přijata. Dnes jsem si uvědomil, že Vás nemohu vést ani politicky, ani hospodářsky. Z těchto důvodů Vás prosím, abyste mi umožnili vybrání zákonné dovolené a po ní rozvázání pracovního poměru..."

Doufáme, že zákonná dovolená se na odpovědnost za stranické a státní funkce — nevztahuje.

NA AKTUÁLNÍ TÉMA

OTÁZKY, KTERÉ NEODŽENEŠ

JIŘÍ LEDERER

Nedávno jsme seděli v zasedací síni vysočanského obvodního výboru KSČ. Předsedové závodních organizací a představitelé umění, vědy a žurnalistiky. Dělníci a intelektuálové. Chcete-li — v tradiční terminologii řečeno — dělníci rukou i ducha. Vyměňovali jsme si názory na dnešní politickou situaci. Zamýšleli jsme se nad cestou, kterou jsme ušli od začátku letošního roku. Ukázal se rozdíl v názorech na některé problémy — nejen mezi intelektuály na jedné a dělníky na straně druhé, ale i mezi samotnými intelektuály a i mezi samotnými komunistickými funkcionáři ze závodů. To vše je přirozené. I to, že ve zcela základních otázkách jsme se shodli.

Tak či onak taková konfrontace názorů je potřebná. Pro dnešek i pro zítřek. Bylo by zlé, kdybychom její potřebnost překryli jednotou stůj co stůj. Proto píší tyto řádky, které nechtějí být ničím víc než jakýmsi shrnutím otázek kladených dnes mezi intelektuály-komunisty. A píší je proto, aby tyto otázky nezůstávaly jen v uzavřeném kruhu. Publikované mohou provokovat k další diskusi, o jejíž nezbytnosti v každé situaci — i sebehorší — lze sotva pochybovat.

1. Polednová politika. Jejím základním, určujícím rysem byla otevřenost, demokratičnost, a to znamená přímá účast veřejnosti na politice. Ve chvíli, kdy veřejnost není informována o osudových rozhodnutích, která určují vývoj společnosti, strany a státu, ve chvíli, kdy se o řadě závažných problémech kádrových, organizačních i politickostrategických rozhoduje za zavřenými dveřmi — v takové chvíli ta politika, již jsme nazvali polednovou, ztrácí svou charakteristickou vlastnost a mění se v něco jiného, dokonce přímo opačného.

2. Hodnocení polednového vývoje. Je obecnou pravdou, že z hodnocení minulosti vyrůstá postoj k dnešku. O hodnocení polednového vývoje to platí dvojnásob. Kdybychom z bezvýhradného opojení, že vše bylo v naprostém pořádku, přešli v černou obměnu opojení, vystavěli bychom si základy na písku pro současnou politickou praxi. Došel-li polednový vývoj k 21. srpnu, musí nás to nutit k maximálně přesnému rozboru, opřenému o vědecké metody. A takový rozbor nemůže tedy vycházet pouze z určitého souboru jevů, ale nutně musí být komplexní, aby se odhalila dialektika vývoje, probíhajícího jako střetávání protikladů. Tedy: nikoli rozbor jako obrana před útoky, ale jako neodkladný úkol pro domácí potřebu, pro naši vlastní potřebu.

3. Antidogmatismus a kontrarevoluce. V zahraniční kampani věnované Československu se těchto slov v různých pádech používá již několik týdnů v míře přímo inflační. Zahraniční publicisté pracují podle smyšleného schématu, do něhož usilovně vkládají „příklady ze života" podle zásady „vem kde vem". Výsledek: hora lží a polopravd. Jak se chovat před tou horou? Mnohé již bylo veřejně vyvráceno a odsouzeno — v novinách i na schůzích. Odpovědí trvalé hodnoty však může být jedině politická praxe, která s neústupností hodnou obdivu bude pokračovat ve výstavbě socialismu pro lidi, v plnění smluv a dohod, v dodržování principů socialistického internacionalismu, který je orientován na síly podobných cílů bez ohledu na geografii. — Není možno zapomenout, že existují urážky, na něž slušný člověk neodpovídá — nikoli z nedostatku argumentů, ale z vědomí, že „historie je spravedlivá".

4. Centra rozhodování. Kde se dělá kabinetní politika, to znamená politika uzavřená, politika izolovaná od aktivního podílu veřejnosti, tam je sice rozhodování rychlejší a operativnější, leč sotva trvale efektivnější. V socialistické demokracii podle litery různých stanov a zákonů je veřejnost — stranická nebo občanská — rozhodujícím činitelem. Tam i ona veřejnost většinou však nerozhoduje přímo, nýbrž prostřednictvím svých volených orgánů. A tak tyto orgány konečkonců mají mít hlavní slovo při všech základních rozhodnutích. Když místo orgánů rozhoduje malá skupina funkcionářů, která si až dodatečně dává svůj postup schvalovat, padají základní principy socialistické demokracie na hlavu. V takovém případě volené zastupitelské orgány jsou postaveny před hotovou věc, na níž již fakticky mohou sotva co změnit. Volené orgány přestávají být centry rozhodování. A konečkonců — domyšleno do důsledků — jsou zbavony efektivní možnosti vůbec se podílet na politice, ačkoli právě to je jejich jediným posláním. Jinak ovšem jim ještě zbývá jiná alternativa: vzít rozhodování do svých rukou podle litery ducha právních norem.

5. Jednota KSČ i společnosti. Touto otázkou se dostáváme do oblasti již praktické politiky. Úsilí o jednotu — v celé občanské společnosti i v rozhodující politické síle, v KSČ — je veliká. Nelze však nevidět, že uvnitř KSČ — pomineme-li celou společnost — jsou síly i značně protichůdné. Kdybych to měl vyjádřit na příkladu: členem strany je i Oldřich Švestka (nemluvě již o Jodasovi), i redaktoři Reportéra nebo bývalých Literárních listů. V tom přirozeně není tragédie. Jenže je sotva možné myslet na jednoznačnou jednotu strany ve chvíli, kdy v ní jsou síly různých, i opačných směrů. Pro akceschopnost strany je rozhodující nikoli absolutní jednota všech členů, ale politická koncepce, která vychází ze společenské reality. A touto realitou je přirozeně i mínění převažující části členů. Kdyby taková koncepce neexistovala anebo kdyby se taková koncepce nerealizovala, strana by ztrácela na síle, protože by se její členové měnili v pasivní masu.

6. Federace. Ve chvíli, kdy je federace — tak říkajíc — na spadnutí, zůstává zcela otevřená otázka přímo kardinálního významu: je sotva představitelný dobře fungující symetrický model federace ve sféře státní, nebude-li tentýž model uveden v život i ve vedoucí politické síle naší společnosti — v komunistické straně. Nemýlím-li se, v říjnu se měla ustavit komunistická strana českých zemí — a zatím není o jejím ustavujícím sjezdu ani slyšet. Je známou skutečností, že komunistická strana českých zemí má být integrální součástí federalizace. Je možné si představit, že taková polovičatá federace bude moci dobře fungovat? A jaký by to byl anomální stav, kdyby různé společenské organizace byly federované, zatímco vedoucí politická síla by byla dál uspořádána podle starého asymetrického modelu? Snad každému je jasné, že nejde o model pro model. Ale o neracionální stav, jaký je nyní — před vyhlášením federace, před vyhlášením dvou států, českého a slovenského: jeden národ má svou plnou politickou reprezentaci, kdežto druhý národ má politickou reprezentaci jen omezenou. — Hovořme otevřeně: jsou-li opravdu obavy ze sjezdu českých komunistů, nemá smysl prohlubovat jakékoli obavy kdekoli. Ale lze přece mít reprezentaci českých komunistů i bez svolání sjezdu — prostřednictvím krajských výborů. Protože nikoli sjezd, ale sama reprezentace českých komunistů je tou hlavní věcí. Kdybychom setrvali na dnešním stavu, vytvoříme nenormální poměry, které se nám v nejbližší budoucnosti vymstí — jako každá anomálie, každé zpotvořování života.

Jsem si vědom, že kladením otázek se sotva cokoli hned vyřeší. Jenže i kladení otázek má svůj smysl, pokud jsou to otázky, které jsou obecné a ke kterým má nejeden občan co říci. Kdo má co říci, ať tedy mluví — protože nikomu nepomůžeme a život nezměníme, budeme-li si nejzávažnější otázky ponechávat doma pod duchnou.

REPORTÉR, č.41/68, 23. - 30. října 1968, str. 7. a 8.

ROZHOVOR REPORTÉRA

9/327/XI

Setkání s »kontrarevolucionářem«

Tentokráte jsem byl vlastně informátorům nám spřáteleného tisku vděčen. Dali mi typ. Jistý Karel Bejček z Kladna byl jimi označen jako jeden z vůdců „protisocialistických sil". To už je pro novináře sousto, mluvit ještě s nerozdrceným kontrarevolucionářem. Představoval jsem si ho jako potomka fabrikanta, bankéře nebo přinejmenším kulaka. Ale rozčarování přišlo hned po prvních krocích v Kladně.

Poslechněte, co jsem si o něm zjistil: Kritizovaný Karel Bejček se narodil v říjnu 1921 ve Švermově u Kladna jako syn horníka. Byl jedním ze čtyř sourozenců. Z let dorůstání je snad nutné říci, že se vyučil elektrotechnikem a potom byl nasazen dva a půl roku do „říše". Před válkou cvičil v proletářské tělovýchově a v Motyčíně hrál ochotnicky divadlo. V roce 1945 vstoupil do KSČ, o dva roky později se stal funkcionářem okresního výboru strany a pak pracoval až do r. 1962 v různých funkcích, od organizačního tajemníka až po pracovníka ústř. výboru. V této době také absolvoval Vysokou stranickou školu v Praze. V roce 1960 se vrátil na Kladno, kde zastával funkci vedoucího sekretáře plné dva a půl roku. Od té doby pak pracoval na oborovém ředitelství Kamenouhelných dolů, a letos v březnu byl opět zvolen do předsednictva OV KSČ a od května vykonává funkci vedoucího tajemníka strany...

A tak po svém putování v Kladně jsem se dostal — díky nám přátelskému tisku — k spolehlivě vytypovanému kontrarevolucionáři na okresní výbor KSČ.

Sedí proti mně menší, prošedivělý skoropadesátník. Co chvíli zvedá sluchátko zvonícího telefonu a klidným, spíše otcovským hlasem odpovídá na dotazy. Vysvětluje, kdy má čas přijít na schůzi, na posvícení i na obyčejné přátelské popovídání..." Jo, ale v neděli se mnou nepočítej, zrovna malujeme byt..." Jakmile zavěsí sluchátko na vidlici aparátu, obrací se ke mně, že je mi zcela k dispozici. V duchu si říkám: Mám ho oslovit soudruhu kontrarevolucionáři, anebo jak...? Tuto myšlenku rychle zavrhuji. Co kdyby mi dal pár facek... A tak raději začínám bez oslovení...

Nejde mi do hlavy, že jsi byl ty, člen ÚV KSČ, v minulých dnech tolik kritizován tiskem nám spřátelených zemí. Jak se to mohlo stát?

To je jednoduché. Na přímé otázky lidí, hlavně mladých lidí, kde je tedy chyba, zda skutečně podle rozhlasu a tisku některých socialistických zemí je naše vedení odpovědno za neodpovědný přístup k řešení obrodného procesu, — zda byly u nás reálné předpoklady kontrarevoluce, krveprolití, event. dokonce změny v systému státu, — jsem musel odpovědět jednoznačně, že se nedomnívám, že tu takové nebezpečí bylo, že se nedomnívám, že by nebylo v našich silách plně dovést obrodný proces ke konci a tedy že podle mého názoru rozhodnutí představitelů pěti socialistických zemí nebylo správné a bylo vážnou politickou chybou, kterou musí jak jejich vlastní stranické orgány, a tedy i ÚV KSSS, stejně jako ostatní komunistické strany, rozhodně odsoudit. To je příčina, za kterou jsem byl kritizován.

Kde všude jsi byl kritizován?

Nevím o všech časopisech a rozhlasových projevech. Konkrétně jsem byl jako jeden asi z pěti lidí projednáván také ve vládě a v předsednictvu ÚV a zřejmě bude tato kritika sovětské strany na naši adresu předmětem dalších jednání.

Ale nechme tvé tzv. „kontrarevoluční činnosti". Lidé na Kladně tě znají jako dobrého komunistu a poctivého, čestného člověka. Raději bych chtěl znát tvé názory na některé aktuální otázky. Jsi dlouholetým funkcionářem strany, a tak v čem vidíš rozdíl v nazírání na autoritu strany před lednem, po lednu a nyní po srpnu?

Samozřejmě tady jsou značné kvalitativní rozdíly především v období před lednem. Není přece neznámo, že především po XX. sjezdu u nás byla politika strany, zejména vedení, ostře kritizována, a autorita strany už v tomto období byla věcí víceméně setrvačnosti. Období po r. 1956 můžeme nazvat obdobím stále větší izolovanosti vedení strany od členských mas a od široké bezpartijní veřejnosti. Pokud byla autorita strany vůbec uznávána, bylo to stále formálnější a řekl bych, že stále více byla orientována spíše na mocenské postavení strany. Dobrovolná autorita, přirozená autorita, jakou má mít marxistická strana, prakt[illegible]ky po[illegible]upně byla o[illegible]ována a myslím, že také byla jednou z hlavních příčin spontánnosti podpory lednového pléna a jeho závěrů.

Tvůj názor na Novotného systém osobní moci...

Osobní moc, která se začala ve straně především po r. 1960 uplatňovat stále ve větším měřítku, se dostala postupně na všechny stupně řízení, přes kraje, okresy až do základních organizací tak, že nikoli členské masy, funkcionářské aktivy, kolektivy, ale jednotlivci od Novotného přes krajské funkcionáře a okresní sekretáře i předsedy základních organizací — to bylo mocenské postavení těch, kteří ovlivňovali jako osoby rozhodujícím způsobem kádrovou práci,

omezovali politicko-organizátorskou práci, masovou práci.

Průvodním jevem ztráty autority, přirozené autority strany, byla také značná formálnost v celé práci strany a především také ve stranické výchově.

Kdybych to shrnul, je třeba říci, že jednou z největších deformací ve stranickém životě byla naprostá ztráta důvěry v politiku strany, ztráta autority v kolektivní orgán, v politiku, která byla stále více ovlivňována jednotlivci, a to ještě jednotlivci, jejichž úroveň byla mnohdy pochybná.

Hodně se hovoří o autoritě strany po Lednu. Jak ty se na to díváš? Měla přece svou vývojovou křivku...

Po Lednu tím, že strana postavila program, který jednak odsoudil dosavadní politiku strany, velmi jasně konkretizoval všechny chyby a nedostatky (tak jasně, jak to dosud žádná strana neudělala), autorita strany vzrostla, přestože i v chybách, které si strana přiznala, byly tak otřesné věci, jako byly procesy v padesátých a pozdějších letech, přestože byla řečena otevřená slova na adresu jednotlivých funkcionářů z hlediska zneužívání osobní moci, důvěry členů i ostatních pracujících. Nástup po Lednu byl naprosto spontánní a důvěra ve stranu a její autorita vzrůstala.

Čím myslíš, že to bylo způsobeno?

Já osobně bych důvěru ve stranu necharakterizoval tak jednoznačně v průběhu celého období po Lednu. Důvěra se nedá získat jednou provždy, ta se získává dnes a denně. To je systematická a neustálá práce strany a ta do období dubna trpěla neustále tím, že ne dost rozhodně se strana v polednovém období uměla vypořádat s těmi lidmi, kteří ztratili důvěru a byli oprávněně kritizováni za osobní chyby a nedostatky, za osobní účast na nedostatcích předlednového vývoje.

Autorita strany ale neměla jen tu vzestupnou tendenci...

Domnívám se také, že i nedostatek cílevědomého ovlivňování polednového procesu měl za následek, že autorita strany nerostla tak, jak předpokládal spontánní nástup v Lednu.

Jako reálný politik, který pracuje na nejnižším mezičlánku, tzn. na okresním výboru strany, musím říci, že se projevovaly dole i vážné kritické připomínky — především od starších členů — ať na závodech nebo na vesnicích k tomu, že v některých případech byli odsuzováni v š i c h n í funkcionáři za procesy, za chyby, které byly na lednovém plénu kritizovány.

Jak tomu bylo, podle tvého názoru dál, po dubnovém a květnovém zasedání ÚV?

Už ve druhé polovině května se zintenzívnila práce strany a za pomoci masových sdělovacích prostředků se začalo objektivně argumentovat, tehdy se strana jako celek postavila pevně do čela obrodného procesu hnutí, které vyžadovalo denní kontakt, denní ovlivňování jednotlivých vrstev našeho národa. Domnívám se, že až do osudného 21. srpna u nás bylo možno bovořit o konsolidaci, ve které měla strana stále větší slovo, autoritu i důvěru pracujících.

Často se v zlém tisku hovořilo a hovoří, zejména nyní, o protisocialistických silách. Měl jsi dojem, že takové síly nabyly u nás někdy vrchu, anebo že dokonce ohrožovaly existenci naší socialistické země?

Pro současné období mohu hovořit přirozeně především ze svých zkušeností z kladenského okresu. Na tuto otázku musím jednoznačně dát odpověď, že nikoli. U nás v okrese jsme měli po celé období od května až po 21. srpen plně situaci v rukou, politicky i ekonomicky.

Co si představuješ pod pojmem naší cesty k socialismu nebo pod tím, co jsme nastoupili po Lednu za lepší socialistický stát?

KAREL BEJČEK,
vedoucí tajemník OV KSČ — Kladno

Na tuto otázku musím odpovědět upřímně a otevřeně. Jestliže jsme my charakterizovali náš socialismus po Lednu jako demokratický, pak jsme tím současně přirozeně museli říci, že jde o něco nového, že dosavadní vývoj u nás v předlednovém období se ubíral v určité konfliktní situaci. Myslím, že základ lze hledat již ve XX. sjezdu, který odsoudil dosavadní metody a systém práce a že tedy, jestliže mluvíme o určitém procesu, který u nás probíhal do Ledna, spočíval jeho základ v rozporu, který existuje v základně, v jejím rozvoji a tomu neodpovídajícímu způsobu řízení, a to jak politickém, tak ekonomickém. To je rozpor, který ovlivňuje celý proces a který také u nás našel svého výrazu v lednovém usnesení. Není tajemstvím, že metody práce, systém, se někde udržely z počátečního období socializace a znárodňování až do současnosti. A to je přece rozpor, který nemůže než vyústovat v určitý konflikt.

Charakterizujeme-li náš socialismus jako demokratický, domnívám se, že tím také vyjadřujeme to, že se chceme hlásit k zásadním změnám politického hospodářského řízení státu, a to takového, který by plně odpovídal danému stupni rozvoje základny.

Bylo by správné, aby byl uskutečněn sjezd Komunistické strany českých zemí?

Podle mého názoru je to naprosto nezbytné, a to kromě zásadních důvodů i proto, že už od r. 1960 se snažíme o zavedení dvoustupňového řízení, které by tímto způsobem v národním měřítku bylo de facto uskutečněno.

Kdy se domníváš, že by bylo nejvhodnější svolat sjezd Komunistické strany českých zemí?

Podle mého názoru by se měl konat nejdéle do 28. října.

Ještě jednu otázku. Domníváš se, že by byl vůbec ještě možný, po všech událostech, ke kterým u nás došlo za poslední dobu, návrat k centralistickému byrokratickému režimu osobní moci?

Ne. To vylučuji. Na otázku, kterou často dostávám, především od mladých lidí, že oni nejsou ochotni se spokojit s tím, že socialismus jim dá jen svobodu ekonomickou, že jim dá možnost vzdělání, že jim dá „žvanec", jak oni říkají, a na otázku, jak to bude dále s jejich svobodou, zda náš stát a národ, zda lid bude vůbec někdy svobodný, musíme odpovědět jednoznačně: My jsme se od samého počátku postavili proti jakékoli neutralitě, proti jiným jakýmkoli tendencím, a zcela jasně jsme od samého počátku o sobě tvrdili, že chceme dále budovat socialismus, že chceme dále se hlásit k internacionalismu. Jestliže bych měl odpovědět na otázku, jak dále, pak na ni odpovídám jednoznačně, že jen na této platformě, s tím, že to ovšem předpokládá určité obrození marxismu-leninismu v praxi, v činnosti stran, a pak je to cesta, která plně zaručuje svobodu komunistických a dělnických stran v socialistických státech. Pak je to záruka, že bude plně respektováno to, co hlásal Lenin a co v praxi uplatňoval, na jedné straně plnou svobodu národů a stran a na druhé straně otevřenou bolševickou kritiku.

Myslíš si, že by měl každý politický pracovník a placený funkcionář strany mít své místo zajištěné až do penze? Myslím, jestli by neměl mít nějakou základnu, odkud přichází a kam by měl i možnost návratu.

Já bych to rozdělil. Jsem toho názoru, že tento problém musí být co nejrychleji řešen tak, aby nám skutečně vyrůstali profesionální politici, kteří jsou na všech stupních stranického řízení nezbytní. Na druhé straně ovšem musí zůstat určitá základna, sociální jistota, pro ty, kteří se buď neosvědčí, nebo v určitém období nemohou už stačit na tak odpovědnou práci, opotřebují se a musí se vrátit do normálního života. Pro ty by měla existovat možnost čestného odchodu a mělo by se respektovat i to, že podobní soudruzi stejně jako u mnoha jiných povolání ztratí svou původní kvalifikaci.

Poděkoval jsem soudruhovi Karlu Bejčkovi za rozhovor. A s pocity nejistoty očekávám další typ „kontrarevolucionáře". Tenhle nevyšel.

ROZHOVOR ZAZNAMENAL VL. NEPRAS.

8 REPORTÉR ,č.41/68, 23. - 30. 10. 1968, str. 7. a 8.

HOSPODÁŘSKÉ NOVINY, 18. října 1968, str. 10.

11/327/XI

několik poznámek o našem ZAHRANIČNÍM OBCHODĚ

V příloze 33. čísla Hospodářských novin jsme přinesli několik nových údajů a informací o aktuální národohospodářské problematice čs. zahraničního obchodu. Vzbudily živou odezvu také v tisku jiných socialistických zemí. Autory této práce jsou pracovníci Výzkumného ústavu pro zahraniční obchod — Robert Schmelz, Jiří Stařík, Zdeněk Orlíček, Miroslav Kolanda a Jaroslav Jozbera.

Vracejí-li se autoři nyní znovu k těmto otázkám našich vnějších ekonomických vztahů, činí tak proto, aby některé závěry svých úvah nikoli opravovali či měnili, nýbrž formulovali přesněji. Polemický ohlas zahraničního tisku, zejména polského, totiž ukazuje, že analýza autorů vzbudila neopodstatněné pochybnosti, plynoucí z nesprávného pochopení publikovaných názorů a myšlenek, hlavně těch, které se týkají problémů hospodářských vztahů ČSSR se socialistickými a kapitalistickými zeměmi a jejího postavení v ekonomickém společenství RVHP. -red-

Současná zbožová struktura čs. zahraničního obchodu s jednotlivými oblastmi není v souladu s objektivně působícím mechanismem mezinárodní dělby práce, není v souladu ani s dlouholetým trendem na světovém trhu, ani s možnostmi (zdroji) čs. národního hospodářství a jeho potřebami, nepomáhá dostatečně efektivnímu růstu čs. národního hospodářství.

Rozvoj mezinárodní dělby práce, její dynamika a struktura jsou především výslednicí funkcí technicko-ekonomické úrovně jednotlivých partnerů, které se jí účastní. Technicko-ekonomické úrovni země odpovídá vždy určitá struktura vývozu a dovozu.

Objektivní poznání toho, jaké místo její hospodářství zaujímá v mezinárodní dělbě práce, je pro každou zemi životně důležité, umožňuje reálnějí vytvářet dlouhodobé koncepce vnějších ekonomických vztahů.

Mezinárodní dělbu práce chápeme jako neustále se rozvíjející, rostoucí organismus, do jehož rámce se každá národní ekonomika snaží vrůstat úměrně svým možnostem a zdrojům, úměrně svému stupni rozvoje výrobních sil, úrovni produktivity práce, dopravní poloze atd. Mechanismus tohoto růstu je ovšem podněcován a současně limitován působením zákona hodnoty, který přes všechny známé deformace je koneckonců měřítkem ekonomického vynakládání společenské práce a využívání existujících zdrojů a základních fondů.

Dosavadní rozvoj socialistické mezinárodní dělby práce, v němž — jak známo — hodnotové relace hrály jen omezenou úlohu, nemohl ve vztahu mezi socialistickými zeměmi vytvořit takové struktury, které by byly v souladu s objektivními tendencemi mezinárodního obchodu. Naopak vytvořil struktury v mnohém ohledu velmi problematické, zejména posuzujeme-li (např. v ČSSR) rozsah vložených prostředků a výsledný efekt, posuzujeme-li strukturu hospodářství z hlediska podílu moderních odvětví na celkové výrobě, posuzujeme-li dosaženou technickou úroveň výrobků, posuzujeme-li strukturu spotřebovaného národního důchodu z hlediska služeb aj.

To je jeden důvod, proč dosavadní vývoj a stav mezinárodní dělby práce není pro socialistické země, resp. pro většinu z nich uspokojivý, proč se v jednotlivých relacích dostáváme do vážných rozporů a proč vzájemný obchod mezi zeměmi RVHP vykazuje jisté známky stagnace. Proto také některé země RVHP (např. MLR, PLR) předkládají návrhy na zlepšení dosavadní náplně i forem socialistické mezinárodní dělby práce. Rovněž československá vláda připravila před nedávnem určitý návrh opatření v tomto směru.

Dospíváme-li v analýze k závěrům, že dosavadní struktura čs. strojírenského vývozu a výroby neodpovídá objektivním možnostem a zdrojům ČSSR, nelze z toho mechanicky vyvozovat, že nám jde o základní změnu orientace, tj. že prosazujeme orientaci na kapitalistické země. Takový závěr musíme bohužel označit za velmi povrchní vulgarizaci analýzy. Naše **kritika není zaměřena proti naší orientaci vnějších vztahů jako takové, ale proti její extenzivní struktuře, neodpovídající celosvětovým tendencím**, proti struktuře, která je koneckonců nevýhodná i pro naše socialistické partnery, protože nebere oboustranně v úvahu ekonomické reality a stává se tak faktorem udržování ekonomické zaostalosti obou stran; jinak řečeno je zaměřena proti tendenci maximalizovat zahraniční obchod místo jeho optimalizace.

Především je třeba říci, že vysoký obrat zahraničně obchodních vztahů s kteroukoliv zemí a dokonce ani vysoký obrat zahraničního obchodu sám o sobě nelze vždy obecně pokládat za ekonomicky pozitivní jev; může být např. výsledkem rostoucí dovozní potřeby surovin, které v důsledku relativně nižší produktivity práce a nevhodné struktury zpracovatelského průmyslu neodpovídající zdrojům a možnostem země, nejsou tímto průmyslem dostatečně zhodnocovány a tudíž neprodukují vývozní fondy úměrné rostoucím dovozním potřebám. Země je tak nucena vyvážet stále větší objemy za cenu stále větší ztráty národní práce. **Takovýto »růst obratů« zahraničního obchodu je jevem nikoliv pozitivním, nýbrž vysloveně ekonomicky zhoubným.** Je to sice růst, avšak růst vyčerpávající, růst ochuzující ekonomiku. Právě tak výměna zboží, při které jsou na obou stranách směňovány strojírenské vý-

robky, které neodpovídají světovým parametrům, výrobky morálně zastaralé, ať již proto, že jeden z partnerů není v důsledku nedostatečné specializace schopen vyrábět a na žádoucí světové úrovni udržovat nejvhodnější sortiment, nebo proto, že některé země nejsou ani při užším sortimentu vzhledem ke své úrovni výrobních sil schopny zajistit výrobu na odpovídajícím světovém standardu — může sice kvantitativně dosahovat značného objemu, ale není to pro nikoho přínosem, naopak, je to jen vzájemná výměna zaostalosti.

V dané situaci je možno mít oprávněně za to, že nižší objemy obratů zahraničního obchodu mezi některými socialistickými zeměmi (tedy nejen v případě ČSSR), ale v ekonomicky vhodnější zbožové struktuře by byly pro rozvoj hospodářství jednotlivých zemí větším přínosem než současné extenzivní vysoké objemy. Jednou z cest k možnému řešení této otázky by mohlo být větší využívání vědecko-technické spolupráce mezi členskými zeměmi, hledání možností takové specializace a kooperace, která by vedla k zvýšení technické úrovně výrobků, resp. zlepšení technologie výroby v jednotlivých zemích.

Přitom nelze samozřejmě tvrdit, že případné relativní zvýšení obchodu se zeměmi západní Evropy (podotýkáme mimochodem, že podíly čs. obchodu s vyspělými kapitalistickými zeměmi nejsou mezi zeměmi RVHP zdaleka nejvyšší) by muselo nutně znamenat absolutní pokles čs. obchodu se socialistickými zeměmi. Je možno naopak důvodně očekávat, že důsledné uplatnění ekonomických hledisek a objektivních tendencí ve zbožové struktuře vývozu a dovozu by vytvořilo i pro obchod mezi socialistickými zeměmi nové podněty. Předpokládalo by to ovšem také určitou iniciativu ze strany socialistických zemí, aby hledaly možnosti např. ve vývozu některých strojírenských i nestrojírenských výrobků spotřebního charakteru, ve kterých je dosažení světové úrovně poměrně snazší. Na tyto možnosti jsme ve svém materiálu rovněž poukazovali.

Bylo by zapotřebí se též vážně zabývat současnou nestabilitou struktury výměny zboží mezi socialistickými zeměmi. Pokud jde o čs. strojírenský vývoz, bylo našimi analýzami prokázáno, že podíl tzv. »položek největšího rozkmitu« je v čs. vývozu do zemí RVHP asi třikrát vyšší než v čs. vývozu do vyspělých kapitalistických zemí (12,7 % proti 4,3 %). V jednotlivých teritoriálních relacích je tento podíl ještě vyšší, tak např. v čs. vývozu strojírenských výrobků do PLR činí tento podíl nejlabilnějších položek 27,5 %, do Bulharska 44,1 %, do SSSR a Maďarska 23,7 % do NDR 30,1 %.

Přitom všem nelze zapomínat, že socialistická mezinárodní dělba práce nepředstavuje v rámci celosvětového hospodářství žádný autonomní, nezávislý proces. Technicko-ekonomická úroveň průmyslu technicko-ekonomicky vyspělých zemí představuje objektivní měřítko, jehož ani socialistické země nemohou nedbat a musí hledat a nalézt objektivní řešení zejména ve svých vztazích k trhům těchto zemí. Zkušenosti posledních let ukazují, že tato snaha se projevuje nejen v ČSSR, nýbrž i v ostatních socialistických zemích.

Všechny země RVHP se snaží dovážet ze zemí ekonomicky vyspělých výrobky špičkové techniky. Je dále např. známo, že kooperační vztahy, které navázala PLR a MLR s NSR, jsou větší než obdobné vztahy ČSSR. BLR, PLR, SSSR uzavřely známé dohody se západními automobilkami; přestože automobilový průmysl s bohatou tradicí existuje jak v NDR, tak v ČSSR.

Také škála obchodně politických prostředků, které používá většina ostatních zemí socialistického tábora ve styku s vyspělými kapitalistickými zeměmi, je dosud bohatší než ta, které používá ČSSR. Hledat za všemi těmito objektivními ekonomickými tendencemi politické úmysly nepřátelské socialismu, je přinejmenším pošetilé.

Je známo, že objektivní poznání rozporů čs. ekonomického vývoje představovalo mnohaletý proces, který ani dnes není plně ukončen, i když jeho základní rysy jsou již obecně známy a uznávány. Praktické uplatnění tohoto poznání bude procesem neméně dlouhodobým, zvláště pak uplatnění nové soustavy řízení v naší ekonomice a v jejích vnějších vztazích. V tomto ohledu jsme mohli učinit pouze první kroky. Rozvoj tohoto procesu bude mimo jiné záviset i na tom, jak bude postupovat intenzifikace hospodářství ostatních socialistických zemí a přetváření dosavadních naturálně směnných vztahů mezi socialistickými zeměmi ve vztahy skutečně ekonomické. Bude to nepochybně rozporný a obtížný vývoj, jako ostatně každý ekonomický proces.

Napříště se necbejdeme bez otevřené soudružské diskuse o těchto otázkách i mezi jednotlivými socialistickými zeměmi. Bude to muset však být diskuse věcná, doložená fakty, s potřebnou mírou pochopení jedněch zemí pro problémy zemí druhých, bez vzájemného obviňování a kacéřování.

HOSPODÁŘSKÉ NOVINY, č. 40/68, 18. října 1968, str. 10.

HOSPODÁŘSKÉ NOVINY, č. 40/68, 18. října 1968, str. 11.

13/327/XI

vnější ekonomické a finanční vztahy ČSSR

Srovnáním intenzity zapojení ekonomiky do mezinárodní dělby práce při zhruba srovnatelných podmínkách, patří ČSSR mezi státy se střední intenzitou. Obrat zahraničního obchodu, vyjádřený v dolarech na jednoho obyvatele, dosáhl u nás v roce 1966 385, zatímco obrat některých západoevropských států je i několikanásobně vyšší (Norsko 1055, Švédsko 1134, Finsko 694, Rakousko 1394, Francie 460, V. Británie 552, Nizozemsko 1186).

Objem vývozu průmyslového zboží na celkové hodnotě průmyslové výroby ČSSR se v posledních letech pohyboval kolem 18 procent. Přitom jsou pochopitelně různá odvětví národního hospodářství zapojena diferencovaně, a to v rozmezí 5 až 65 procent objemu výroby. Rozsah vnějších ekonomických vztahů jednotlivých odvětví je dán jednak konkrétními podmínkami a charakterem výroby, a dále i stupněm specializace a vyspělostí kooperačních vztahů výrobních podniků.

Vývoj obratu zahraničního obchodu ČSSR v posledních letech je patrný z těchto údajů (mil. Kčs o. p.):

	1960	1964	1966	1967
Obrat celkem	27 429	36 699	40 211	40 992
z toho:				
se socialistickými státy	19 319	26 380	27 673	28 645
podíl	70,5	71,9	68,8	69,9
s ostatními státy	8 110	10 319	12 538	12 342
podíl	29,5	28,1	31,2	30,1

Mezi nejvýznamnější obchodní partnery Československa patří Sovětský svaz, jehož podíl na celkovém obratu dosahuje průměrně 34 %, dále NDR (11 %) a PLR (7 %). Z nesocialistických států představují nejvyšší objemy výměny zboží s Velkou Británií (2,6 %), NSR (3,3 %), Indií (1,5 %) a SAR (1,3 %).

Struktura vnějších ekonomických vztahů každého státu je odvislá především od základní struktury ekonomiky jako celku, a tempa změn, které v ní probíhají v makrosféře i mikrosféře. Podle současných podmínek na světových trzích určuje zbožová struktura zahraničního obchodu do značné míry i jeho teritoriální skladbu.

Struktura čs. zahraničního obchodu v roce 1967
v mld Kčs o. p.:

	Vývoz		Dovoz	
	hodnota	podíl	hodnota	podíl
stroje a zařízení	10,5	48,2	5,9	30,8
paliva, suroviny a materiály	6,3	28,9	9,2	47,5
potravinové suroviny a výrobky	1,0	4,7	3,2	16,4
průmyslové spotřební zboží	4,0	18,2	1,1	5,5

Vývoz strojů a zařízení tvoří téměř polovinu čs. vývozu a ve vztahu k socialistickým státům si zachovává funkci hlavního platebního prostředku. Naproti tomu v dovozu zhruba stejný podíl zaujímají suroviny a materiály, jejichž úhrada je kryta převážně výrobky zpracovatelského průmyslu. Tento stav se odráží i v celkových saldech obchodní bilance (mil. Kčs o. p. — komoditní hledisko):

	1964	1965	1966	1967
Saldo obchodní bilance celkem	+ 1722	+ 808	+ 813	+ 2399
z toho:				
stroje a zařízení	+ 3982	+ 3783	+ 3829	+ 4551
suroviny, materiál a paliva	— 2552	—3203	— 2784	— 2877
potravinové suroviny a výrobky	— 2346	— 2088	— 2375	— 2158
průmyslové spotřební zboží	+ 2659	+ 2316	+ 2343	+ 2883

Vysoké pasivní saldo ve skupině surovin a materiálů je na jedné straně spojeno s růstem objemu průmyslové výroby (při omezených tuzemských zdrojích), na druhé straně však s poměrně vysokou dovozní náročností existující struktury průmyslové výroby. Vysoké dovozy nerostných i zemědělských surovin citelně zatěžují platební bilanci a znemožňují dovážet, zejména z vyspělých kapitalistických států, ve větším rozsahu hotové výrobky pro obohacení vnitřního trhu, a novou techniku pro žádoucí zvýšení technické úrovně národního hospodářství. Perspektivní řešení této situace vyžaduje, aby ve všech zpracovatelských podnicích byla zvýšena výrobní pružnost dovozu a tak zajištěna i nezbytná efektivnost výroby i zahraniční směny.

Hmotné vztahy zahraničního obchodu, realizované vývozem a dovozem zboží i služeb a jejich vzájemný vztah, se odrážejí v hodnotovém vyjádření stavů obchodní a platební bilance. Vývoj těchto bilancí v posledních letech je charakterizován těmito údaji (v mil. Kčs o. p. — teritoriální hledisko):

	1960	1964	1966	1967
Obchodní bilance celkem	+ 1285	+ 1723	+ 864	+ 2444
v tom:				
se socialistickými státy	+ 745	+ 1102	+ 115	+ 1009
s ostatními státy	+ 540	+ 621	+ 749	+ 1435
Platební bilance celkem	+ 70	— 340	+ 509	+ 494
v tom:				
se socialistickými státy	— 82	— 501	+ 648	+ 588
s ostatními státy	+ 150	+ 161	— 139	— 94

Jakkoli je vývoj stavu obchodní a platební bilance důležitý pro posouzení platebních vztahů k zahraničí, nemůže ukázat plně skutečný vývoj devizové pozice státu. Je tomu tak hlavně proto, že do výsledného salda platební bilance se promítají i úvěrové operace státu a podniků, a to jak na straně poskytovaných, tak i přijímaných úvěrů, pohledávek a závazků. Běžné obchodní podmínky na světových trzích předurčují realizaci značné části obchodních transakcí uzavírat při pozdějším placení, takže zvláště

v případě prodeje i zboží investičního charakteru roste výrazně úvěrová náročnost. Rovněž ČSSR obchoduje za těchto obecně platných podmínek se všemi nesocialistickými státy, zatímco v komerčních vztazích se socialistickými státy převažuje promptní placení při přechodu zboží přes hranice.

K posouzení hrubé devizové pozice ČSSR musíme proto vzít v úvahu, kromě konečných stavů platební bilance, které se promítají do devizové pokladny státu, i vývoj úvěrových operací a pohyb závazků a pohledávek z běžné výměny zboží.

Pro přibližení orientačního pohledu na platební vztahy ČSSR k zahraničí a její hrubou devizovou pozici je v následujícím přehledu třeba použít k přepočtu všech pohledávek a závazků poměr zahraničních cen v obchodní paritě k cenám, placeným výrobním podnikům za vyvezené zboží v roce 1967, což v zásadě umožňuje srovnat dané hodnoty s průměrnou úrovní našich velkoobchodních cen.

	miliardy Kčs			
	1963	1964	1965	1966
Socialistické státy				
poskytnuté úvěry účelové	+ 8,8	+ 10,7	+ 12,7	+ 11,7
přijaté úvěry účelové	— 1,7	— 1,5	— 1,3	— 1,2
vývozní a dovozní pohledávky a závazky (v saldu)	+ 1,4	+ 1,5	+ 2,0	+ 0,9
stav devizové pokladny	+ 2,8	+ 1,8	— 1,1	+ 0,4
Stav v saldu celkem	+ 11,3	+ 12,3	+ 12,3	+ 11,8
Nesocialistické státy				
dovozní zadluženost celkem	— 8,3	— 8,5	— 8,9	— 11,7
vývozní pohledávky a poskytnuté úvěry	+ 7,4	+ 8,4	+ 9,8	+ 11,3
ostatní pohledávky	+ 1,2	+ 1,2	+ 1,2	+ 2,1
Stav v saldu celkem	+ 0,3	+ 1,1	+ 1,9	+ 1,7
Úhrnný stav v saldu celkem	+ 11,6	+ 13,4	+ 14,2	+ 13,5

Uvedený vývoj hrubé devizové pozice ukazuje, že ČSSR je v platebních vztazích vůči zahraničí výrazně aktivní a tudíž v celkově věřitelské pozici. Při stručném zhodnocení této pozice je nutno uvést alespoň tyto skutečnosti. Vysoce aktivní vztah k socialistickým státům je ovlivněn především výší poskytovaných účelových úvěrů realizovaných ve zboží. Tyto účelové úvěry jsou poskytovány na konkrétní investiční akce, které zajišťují pro naší zemi jak v současné době, tak i v budoucnosti dodávky příslušných druhů surovin. To znamená, že poskytnuté zbožové úvěry jsou a budou splaceny dodávkami těch surovin, na jejichž těžbu či výrobu jsou úvěry poskytovány. Tímto způsobem ČSSR řeší zčásti jeden z velmi vážných perspektivních problémů spojených se zabezpečením potřebných surovin pro další rozvoj svého hospodářství. Se zřetelem na to, že Československá socialistická republika nemá a ani v budoucnu mít nemůže dostatečně silnou vlastní surovinovou základnu, má tato spolupráce se socialistickými zeměmi pro naši ekonomiku mimořádnou důležitost. Týká se to především hospodářské spolupráce se Sovětským svazem.

Velice rozdílná je situace v platebních vztazích s nesocialistickými státy. Aktivní platební stav se projevuje v hospodářských stycích s rozvojovými zeměmi, kam značný podíl vývozu uskutečňujeme na střednědobý, respektive dlouhodobý úvěr. V úvěrových podmínkách s těmito zeměmi se přizpůsobujeme obecně platným podmínkám mezinárodního obchodu, zvláště v případech prodejů zboží investičního charakteru. Takto poskytované úvěry jsou pak v převažující míře splácény dodávkami zboží, hlavně surovinami, které mají tyto země pro svůj zahraniční obchod k dispozici. To zároveň znamená, že nemůžeme akt[illegible] z úvěrových vývozních dodávek použít či převést na kryt[illegible] našich dovozních závazků vůči jiným státům. Přitom je třeba vzít v úvahu, že naše aktiva se soustřeďují v rozvojových zemích, kdežto závazky z titulu dovozu nové techniky, některých druhů surovin a materiálů se koncentrují v průmyslově vyspělých státech.

Obtížnost naší devizové situace ke kapitalistickým státům spočívá dále v tom, že převažující objem dovozní zadluženosti je z hlediska splatnosti krátkodobý a musí být neustále obtížně obnovován běžnými úvěry na dovážené zboží, a dále v tom, že nejpodstatnější podíl této zadluženosti je ve volně směnitelných měnách. Kvalita těchto tzv. tvrdých měn nese s sebou i vyšší úrokové zatížení úvěrů.

Z hodnocení celkové výše naší dovozní zadluženosti, a to jak vzhledem k úhrnným aktivním platebním vztahům vůči zahraničí i k celkovému ekonomickému potenciálu ČSSR, nemůže vyplývat příliš pesimistický závěr. Avšak důsledky skladby této zadluženosti jsou pro čs. ekonomiku nepříznivé. Je proto jedním z vážných úkolů pro naše národní hospodářství pokusit se alespoň o transformaci krátkodobé zadluženosti na dlouhodobou, která by měla výrazně reprodukční charakter.

Ing. JAROSLAV BUDÍN

HOSPODÁŘSKÉ NOVINY, č. 40/68, 18. října 1968, str. 11.

Tak šly dějiny...

ČESTMÍR CÍSAŘ
PŘEDSEDA
ČESKÉ NÁRODNÍ RADY

PSÁNO PRO KVĚTY

Málokteré půlstoletí v životě a vývoji jednoho státu bylo tak dynamické, převratné a pohnuté jako uplynulých padesát let existence Československa. Nejprve zrod samostatného státu po věkovité porobě, potom boj o jeho charakter a jeho politiku, léta rozkvětu buržoazní demokracie a soukromého podnikání, hluboký pád do hospodářské a politické krize, marný zápas proti imperialistické zvůli, ztráta samostatnosti a hitlerovská okupace, válečné drancování a nesčíslné oběti, opětné osvobození a budování lidové demokracie, třídní a politický konflikt s vítězstvím socialismu, revoluční společenské přeměny provázené budovatelskými úspěchy i hrůznými zločiny, formování a nástup nových progresivních sil a obrodný politický přelom, dynamický rozmach socialistické demokracie a hospodářské reformy s bojem proti extrémním společenským proudům, vojenský zásah pěti socialistických států znepokojených československou situací, hledání nové politiky odpovídající současné vnitřní a vnější situaci našeho státu — tak šly ve stručnosti naše národní dějiny...

A znovu stojíme na křižovatce a ptáme se kudy a jak dál, v čem vidět poslání a postavení této malé středoevropské země s dvěma bratrskými národy. Padesáté výročí vzniku společného státu Čechů a Slováků znovu vybízí k prověrce a kritice všeho, co jsme dělali anebo nedělali, co se podařilo a co jsme pokazili. Dnešní přímo osudové chvíle význam tohoto výročí mnohonásobně podtrhují.

Často teď slýcháme o potřebě vracet se ke kořenům národního života, k nejlepším historickým tradicím, k filosofii našich dějin. Připomíná se husitské revoluční hnutí, jeho společenská avantgardnost, jeho sláva i pád. Připomíná se bouřlivý radikalismus národního probuzení i střízlivý realismus havlíčkovského typu. Připomíná se Palackého koncepce smyslu národních dějin jako věčného zápasu češství s němectvím, v němž jsme vítězili spíše silou ducha než silou fyzickou. Připomíná se konečně téměř století stará tradice dělnické demokracie a socialistického hnutí, která vyústila ve vítězství marxisticko-leninského směru a v jeho smělý tvůrčí rozvoj.

Vracet se k národní minulosti je přirozené v takových obdobích, jaké prožíváme právě nyní. Ale pozor: tradice mohou i zavádět na scestí, nepoměřujeme-li je konkrétními realitami současnosti a vývojovými tendencemi budoucnosti.

Zápas češství s němectvím naplňoval celá století našich dějin. Těžko říci, zda skončil či bude mít své pokračování. Existuje dosud nemálo důvodů, abychom pozorně sledovali, co se děje na západ od šumavských hranic. Ale dvacáté století vzneslo do těhle „tradice" převratnou změnu — vznik socialistické soustavy a vstup obrovité sovětské velmoci na evropskou a světovou scénu. Socialistické Československo se stalo jednou ze zemí nové světové soustavy. Mnohokrát jsme tuto pravdu vyslovili, ale ne vždy s vědomím celé historické, politické a vojenské souvislosti, s vědomím všech nevyhnutelných důsledků. Naše nynější politika musí daleko pečlivěji určit svá reálná východiska a daleko moudřeji prosazovat své revoluční cíle.

Český lid utvářel svůj stát již před tisíci lety, statečně hájil slovanské západní výspy a za cenu nesčetných obětí je uhájil, pružně přijímal civilizační vymoženosti a sám k nim příslovečným fortelem přispíval, světové vzdělanosti a kultuře přinesl pak statky nejhodnotnější. Slovanský lid spjatý již z dob Velkomoravské říše s lidem českým také stibně vstoupil do evropských dějin, ale vzápětí byl násilně poroben a doslova se protrpěl staletími. Před padesáti lety si oba národy padly do náruče a vytvořily společný moderní stát. Ale dědictví minulosti se ukázalo neúprosné: mezi českým a slovenským národem existovala značná nerovnost a překonat ji vyžadovalo nesmírné a dlouhodobé úsilí. Ani v životě jednotlivce, ani v životě národů nelze zhola přeskakovat historické epochy. Každé dozrávání má své zákonitosti, své vzestupy a poklesy, své dramatické peripetie.

Měl je i vývoj československého státu, jeho národů a jejich vzájemnosti. Dnes se cítíme dospělými a zahájili jsme přestavbu republiky na federativních základech. A federace — to je opět něco nového, co se v tradicích nenajde, co tvoří dnešek a bude rozvíjet zítřek.

Uplynulých padesát let života našeho lidu a zejména poslední dvě desetiletí jsou poznamenána mohutným rozvojem průmyslu a počátky vědecko-technické revoluce, které vnášejí do života lidu nové převratné prvky. Materiální zdroje lidské existence se postupně znásobují a dávají tušit reálné možnosti přechodu od socialismu ke komunismu. Někomu se to může zdát utopií, pomyslí-li na současnou složitost ekonomických (a nejen ekonomických) problémů socialistického světa. Ale bez ohledu na vzdálenost perspektiv mů-

KVĚTY, č. 42/68, 26. října 1968, str. 12. a 13. 15/327/XI

žeme pozorovat už nyní společensky integrující působení vědy a techniky — a to je rovněž nový, netradiční faktor, který se uplatňuje v lůně naší socialistické společnosti, sbližuje dělníky, rolníky, technickou a kulturní inteligenci, lid obou našich národů.

Neměli jsme a nebudeme mít dějinný vývoj bez komplikací. Ale každá komplikace, jak známo, burcuje génia lidu k novému vypětí sil a vytváří nové, cenné hodnoty ve vlastnostech a charakteru občanů. Myslím, že těch padesát let vyplněných bojem a prací několika generací neprošlo nadarmo. Zůstane po nich v dějinách i v národě nejedna dobrá stopa. Mladí mají nač navazovat, v čem pokračovat a ovšem i čeho se vystříhat.

Slyšel jsem nedávno tyto úvahu: „Padesát let budujeme jednu z nejlepších armád v Evropě, ale zdá se, že zbytečně, že naše armáda nezaručuje suverenitu. Padesát let hledáme spojence, abychom se jako malý stát udrželi, ale zdá se, že spojenci nás mají jen za pěšáka na šachovnici. Co počít? Jak žít?" Chápu, proč taková úvaha vznikla. Ale nemohu souhlasit s její bezvýchodností. Máme všechny důvody být hrdí na svou armádu, vždyť sláva a čest vojáka nespočívá jen na válečných vavřínech, ale někdy také na umění nejít do ztracené bitvy. Právě tak spojenectví se neprojevuje vždycky objímáním a bratřením, ale někdy i tím, co bych nazval „přátelským svárem", vždyť spojenectví se uzavírá ze smrtelně vážných důvodů a nese v sobě všechna rizika atomového věku. Potřebujeme stále svou vlastní armádu i spojence. A také politiku, která nás provede nejen dobrými, ale i zlými časy.

Padesáté výročí zastihuje naši vlast na konci celé epochy a na počátku epochy nové. Vzniká česká a slovenská republika, dva národní socialistické státy, jejichž národy se rozhodly nadále spojit své osudy a svěřit věci společného zájmu do rukou československé federace. Socialistické společenské zřízení je u nás pevně zakotveno a vykročilo novými cestami, neobvyklými, plnými nástrah, ale cestami potřebnými a prospěšnými, cestami revolučního socialistického humanismu.

Možná, že je před námi miliarda obtíží, velkých i docela nepatrných, ale nemůžeme jinak. Určili jsme si svůj osud a denně o něm činíme nová a nová rozhodnutí. Koneckonců je to přece tak, že o životě tohoto lidu, v této zemi, v tomto století nemůže rozhodnout nikdo jiný než čtrnáct miliónů československých občanů. Oni položí základy příštího půlstoletí našich národních a státních dějin. Všechno ostatní buď pomáhá nebo brzdí, ale dějiny nelze zastavit.

Jak to napsal Vítězslav Nezval?

V svých radostech
i ve svých beznadějích
Buď zdráva vlasti má
ty matko naděje

11. října 1968

KVĚTY, č. 42/68, 26. října 1968, str. 12. a 13.

EKONOMICKÁ REVUE, č. 10/68, říjen 1968, str. 454. a 455.

17/327/XI

Měla by ČSSR opět vstoupit do MMF?

Trochu historie

Když se druhá světová válka chýlila ke konci, sešli se představitelé mnoha států na konferenci v Bretton-Woods v USA, aby rokovali o poválečné spolupráci v oblasti světových financí. Hlavní slovo měly USA a Velká Británie, jejichž názory byly zcela protichůdné. Účastnil se též Sovětský svaz, Československo, Polsko a Jugoslávie. Výsledkem této konference bylo vytvoření dvou institucí, a to Mezinárodního měnového fondu a Mezinárodní banky pro obnovu a rozvoj. První instituce měla poslání v oblasti mezinárodních měnových vztahů a druhá v oblasti dlouhodobého úvěru. Sovětský svaz ovlivnil formulaci některých zásad s ohledem na socialistické výrobní vztahy, avšak do nově vytvořených institucí nevstoupil. Ostatní socialistické státy se členy staly. Polsko a pak i Československo pozbyly své členství, takže ze socialistických zemí je členem jediná Jugoslávie. Ta před nedávnem rozšířila své členství v Mezinárodní finanční korporaci, jež je přidruženou institucí Mezinárodní banky pro obnovu a rozvoj s posláním poskytovat dlouhodobé úvěry soukromému sektoru.

Poslání Mezinárodního měnového fondu

Posláním Fondu je podporovat a udržovat stálost měn a jejich směnitelnost. Proto poskytuje členským zemím krátkodobý úvěr ve směnitelných měnách na podporu rovnováhy jejich platebních bilancí. Obsah měny každého členského státu musí být vyjádřen ve zlatě nebo v amerických dolarech a ohlášen Fondu. Výkyvy kursu kolem této parity nemají překročit 1 %, jinak je členský stát povinen intervenovat na devizových trzích k udržení tohoto kursu. Ke změně zlatého obsahu je zapotřebí zásadně souhlasu Fondu; a tak, chce-li členský stát devalvovat nebo revalvovat svou měnu, musí většinou konzultovat Fond a dosáhnout jeho souhlasu. Každý člen musí přispět k základnímu kapitálu Fondu podle své kvóty vyměřené podle obratu zahraničního obchodu a dalších ukazatelů, a to 25 % ve zlatě a 75 % v národní měně, i když je nesměnitelná. Členský stát si může vypůjčit od Fondu směnitelnou měnu zhruba v rozsahu 125 % své kvóty. Tyto úvěry mohou sloužit jen na podporu platební bilance, jsou krátkodobé, maximálně na dobu 3 let s některými výjimkami a jejich úroková míra je velmi nízká oproti jiným druhům úvěru. Takto Fond přispívá k zajištění mezinárodní likvidity, ke stálosti a směnitelnosti měn. Dnes má Fond přes 100 členů. Většinu tvoří rozvojové země, ale rozhodující pravomoc náleží pouze vyspělým kapitalistickým státům, které mají největší kvóty, podle nichž je pak stanoveno hlasovací právo. Jsou to USA, Velká Británie, Francie a NSR.

Proč Československo přestalo být členem Fondu

Československo splatilo řádně svou kvótu, část ve zlatě a část v národní měně ve smyslu předpisů Fondu. Bylo členem obou Bretton-Woodských institucí — jak Fondu, tak Banky. Přestože hospodářství Československa bylo zničeno válkou, neobdrželo na svou žádost úvěr na jeho rekonstrukci, ačkoli posláním Banky bylo právě poskytovat úvěry k těmto účelům. Období studené války proti socialistickým zemím se projevilo i na půdě Bretton-Woodských institucí a anglo-americká hlasovací převaha zabránila jakékoli pomoci socialistickým zemím. Na druhé straně v Československu v období kultu osobnosti převládly názory, že spolupráce s kapitalistickými zeměmi není prospěšná, zdálo se, že je zbytečná, a dokonce i nebezpečná. Československo nehodlalo plnit některé povinnosti členů Fondu. Nechtělo např. poskytnout údaje o svém hospodářství, ani konzultovat svůj devizový režim s Fondem apod. Některé jiné členské státy poskytovaly podobné údaje liknavě, anebo zkresleně a nepravdivě, což muselo být Fondem trpěno.

Kamenem úrazu se stala peněžní reforma v Československu v roce 1953, při níž byla snížena cenová hladina, neboť jedna nová Kčs se rovnala 5 starým Kčs a v tomto poměru byly přepočteny všechny pohledávky a závazky. Zároveň byl zvýšen zlatý obsah Kčs, takže kurs k americkému dolaru byl Kčs 7,20 místo dřívějších 50,— Kčs. Došlo k výměně hotovostí a přepočtu vkladů u peněžních ústavů. Tato měnová reforma nepřinesla dobré výsledky čs. hospodářství, nepřiblížila československé hodnotové vztahy světovým a vedla k nutnosti zavádět vysoké přirážky ke kursům zahraničních měn u neobchodních platů. Československo však v té době vůči Fondu uvádělo, že nebylo jeho povinností konzultovat předem Fond, protože peněžní reforma provedená v ČSR se nedotýkala transakcí s ostatními členy Fondu a podle pravidel Fondu nebylo zapotřebí jeho souhlasu. Československo

uvádělo, že peněžní reforma se týká vnitřní měny a že zahraniční obchod se západními státy se uhrazuje v jejich směnitelných měnách. Fond se však postavil na stanovisko, že peněžní reformou je dotčen západní turista, který v Československu přeměňuje svou měnu na Kčs. Turistický obrat činil tehdy asi 4 % celkového obratu zahraničních plateb ČSR. Československo pak vypořádalo své závazky s Fondem a v roce 1955 přestalo být definitivně jeho členem. Tím však ztratilo mnoho výhod, např. možnost používat levných devizových úvěrů, respektování vlastních devizových předpisů ostatními členy, což mělo zvláštní význam při požadavcích náhrad za znárodnění z ciziny, účastnit se zasedání Fondu a pomáhat rozvojovým zemím, dostávat statistiky a jiné publikace Fondu aj.

Nová situace Fondu

Poválečný dolarový hlad zmizel a byl vystřídán svým pravým opakem — nadbytkem dolarů, které obíhají v mezinárodním platebním styku. Dlouholetá pasivita platební bilance USA oslabila diktátorské postavení Spojených států ve Fondu, a tím i politiku studené války. USA stále více žádají pomoc Fondu k podpoře platební bilance. Zlatý obsah amerického dolaru je stanoven cenou zlata v dolarech, tj. 35 dolarů za 1 trojskou unci ryzího zlata, z čehož vyplývá parita dolaru. Tato cena zlata, nezměněná od roku 1934, je oproti cenám ostatního zboží na nízké úrovni, přičemž se neustále zvyšuje tlak na zvýšení ceny zlata, což by automaticky znamenalo devalvaci dolaru a problém parit ostatních měn. Politika Fondu je nejvíce kritizována proto, že pomoc Fondu rozvojovým zemím je nedostatečná i přes některá zmírnění úvěrových podmínek. Doporučují se nová opatření, uznává se nutnost úzké spolupráce mezi vyspělými, rozvojovými i socialistickými zeměmi. Jugoslávie je do této spolupráce plně zapojena.

Nová situace ČSSR

V ČSSR je nahrazován model centrálního administrativního řízení s vnitřním cenovým a měnovým systémem, v němž parita a kurs měny měly jen účetní a přepočítací funkci a projevovaly se jen v makroekonomice novou soustavou řízení a plánování. Parita a kurs se stávají spolu s cenou důležitým činitelem tržních vztahů. Reálná parita a kurs umožňují dovést bezprostředně zahraniční ceny do činnosti podniků, jež vstupují do konkurence na domácím i světovém trhu, což nejlépe zajišťuje nutný technický pokrok. V růstu a rozvoji ekonomiky má význam nejen nový model plánovitého řízení a mobilizace vnitřních zdrojů, ale i zahraniční zdroje, zahraniční obchod a zahraniční úvěr, který má v každém způsobu výroby velký význam, neboť umožňuje rychlejší rozvoj výrobních sil. Mezinárodní měnový fond představuje finanční organizaci, jejíž kapitál je poměrně velký — 21 miliard amerických dolarů, a jejímž posláním je podporovat rovnováhu platební bilance členů levnými devizovými úvěry na dobu 1—2 až 3 let. A v této instituci mohou spolupracovat kapitalistické, rozvojové a socialistické země překonáváním vzájemných rozporů a řešením objektivních nesnází mezinárodní likvidity.

Slavomír Jiránek

EKONOMICKÁ REVUE, č.10/68, říjen 1968, str. 454. a 455.

ORIENTACE, č. 4/68, srpen 1968, str. 89. a 90. 19/327/XI

ZÁVIŠ KALANDRA (1902-1950)

vratislav effenberger

ODSOUZENÝ V ČERVNU 1950 K SMRTI. JE NESPORNĚ JEDNOU Z MÁLA HISTORICKÝCH POSTAV, JEŠTĚ TRAGIČTĚJŠÍCH SVÝM ŽIVOTEM NEŽ SMRTÍ. ŽIVOT FANATICKÉHO BOJOVNÍKA REVOLUČNÍHO MARXISMU MŮŽE BÝT NEJVÝSTIŽNĚJI UVEDEN SLOVY. JIMIŽ SÁM KALANDRA NA ZAČÁTKU TŘICÁTÝCH LET UZAVÍRÁ TRAGÉDII VLADIMÍRA MAJAKOVSKÉHO: „REVOLUCI JE LHOSTEJNO, JAK KDO PŘIJDE NA JEJÍ CESTU; JEŠTĚ TISÍCKRÁT LHOSTEJNĚJŠÍ JÍ JE, NAJDE-LI KDO PRÁVĚ NA JEJÍ CESTĚ SMRT. OSUDEM JE TO VŠECHNO JEN PRO DOTYČNÉ INDIVIDUUM – ALE CO NA TOM ZÁLEŽÍ?"

V r. 1923, ve svých 21 letech vstupuje do KSČ, začíná jako komunistický žurnalista. Studuje historii, ovládá všechny světové jazyky a svou fenomenální paměť, nesmírné znalosti a intelektuální schopnosti dává do služeb revoluční strany. Má dar hbitého, srozumitelného, vtipného a útočného slohu, jímž přibližuje nejatraktivnější náměty přítomnosti proletářskému chápání skrytých forem třídního zápasu. Souvztažnost hledání smyslu dějin a politické činnosti, historiologie a novinářství, vede Kalandru k důsledným marxistickým analýzám revolučních situací (*Vídeňské svědectví*, Doba, 1935), jimiž ve třicátých letech vrcholí světová hospodářská krize. Jeho pojetí politických forem revolučního marxismu vyplývá z nejhlubšího přesvědčení moderního historika, že lidské dějiny mohou naplnit svůj smysl jen nekompromisním vítězstvím proletariátu, který jediný je s to zajistit socializaci svobody a blahobytu. Proto chápe historické zkoumání jako nástroj jeho boje o změnu světa a života: otázky, které si klade nad 15. stoletím ve studii *Znamení Lipan* směřují do středu politické přítomnosti. Tato revoluční funkce vědecké a umělecké tvorby, k níž se hlásí nejprozíravější představitelé meziválečné levé inteligence, obohacuje metodiku téměř všech oblastí intelektuální aktivity tím druhem sociální angažovanosti, která rozvíjí zkoumání *účelových vztahů* v utvářecích procesech s přesvědčením, že vědecké právě tak jako politické myšlení se nemůže omezovat na spekulativní abstrakce. Odtud také vychází Kalandrova kritika uměnovědného strukturalismu, jemuž vytýká strach „ze *skutečného* individua: z tohoto nevypočitatelného zvířete s jeho tisícem ... zcela specifických zvláštností, které se nijak nedají vřadit do exaktních vzorců »autonomního« literárního vývoje". Podobné nebezpečí schematismu vidí Kalandra i v teorii třídního boje, v chápání revolučních úkolů inteligence a varuje marxistickou politickou ekonomii před prázdným přízrakem „normálního hospodářského jedince". Zkoumání složek „ideologické pěny" lidského života, k nimž patří tvorba mýtů a náboženství, jej sbližuje s moderním uměním, které zejména v surrealismu se nejkonkrétněji dotýká proměnlivých i trvalých pramenů, které v duševním ústrojenství člověka jsou zdrojem ideologické inspirace, principu „nespokojenosti skutečného individua se skutečným světem". Z prostoru iracionality moderní tvorby vrací se historikovo myšlení ke svému vlastnímu materiálu, k úkolům odhalovat zákony lidských dějin ze struktury mýtů, neboť právě v nich je společné jádro magické, básnické a revoluční myšlenky.

Do roku 1936 byl Kalandra postupně redaktorem Rudého večerníku, Tvorby, Rudého práva a Haló-novin; „moskevský proces" se Zinověvem, Kamenevem aj., který v srpnu toho roku definitivně roztřídí marxistickou intelektuální frontu, vede jej po vyloučení z KSČ k založení čtrnáctidenníku komunistické opozice *Proletář* (1937). Zde se spolu s Guttmannem pokusí orientovat revoluční marxistické vědomí proti stalinské politice a k vytrvání „na bolševické linii světové revoluce". Logika tohoto boje je oživována „krátkým spojením" mezi romantickou odvahou a střízlivým racionalismem. Kalandra zná nebezpečí, hrozící protistalinské opozici: je to nebezpečí abstrakce, politických iluzí, a izolovanosti, jemuž je vystaven zejména trockismus: „Samolibá spokojenost s teoretickou pravdou, bez umění získat pro ni masy a sektářská exkluzivnost vyvolených kroužků".

Smysl tohoto politického boje proniká zároveň do Kalandrových historiologických studií. Odráží se v jeho diferenciační analýze *Máchy a Palackého* (1936) i ve studii *O útěku do snu* (1937): „... každému člověku je dáno *být člověkem* a měřit svoji životní úroveň ne na tom *reálném zlém*, co kdysi bylo, ani na tom *reálně lepším*, co snad je teď,

nýbrž na tom *ideálně dobrém*, po němž vždycky touží, o němž někdy může jen snít a jindy za ně může bojovat."

V roce 1939 byl zatčen Gestapem a šest let vězněn v koncentračních táborech Ravensbrücku a v Sachsenhausenu. Po návratu do Prahy v r. 1945 píše znovu své *České pohanství*, dokončené už před válkou (původní rukopis byl nacisty zničen). Tato rozsáhlá kniha, plná srovnávacích rozborů historického a mytologického materiálu z úsvitu českých dějin, má však být jen jakýmsi úvodním dílem dalším, jejichž celek postaví českou mytologii do zcela nového světla. Pochopit rozpornost snu a činu, mýtu a dějin jako podněcování vývojového pohybu vyžaduje nové pojetí historiologie, k němuž se Kalandra vyvíjí celou svou mentalitou i zkušenostmi svých politických zápasů, novou metodu, hledající pod kauzálním vyličením děje legendy finální smysl, pod historickým „proto, že" magické „proto, *aby*". Atraktivnost Kalandrova historiologického postupu bude mnohem později inspirovat nejednoho historika, ale jeho magické „proto, *aby*" se touto atraktivitou nevyčerpává: míří k nejhlubší energetice lidského života. A tam, kde historiografie uznává rozsudky dějin, které nemohou znít jinak, než jako „úspěch" nebo „neúspěch", je revolučnímu marxistovi Kalandrovi, sotva rok před jeho zatčením, „otázka *co jste vyhráli?* zastíněna jinou otázkou: *za co jste bojovali?*" (Zvon svobody, 1948).

Rukopis knihy o snech, jejíž první kapitola je zde otištěna, je poslední Kalandrova práce, kterou dokončil krátce před koncem života, jímž musel zaplatit svou herezi. Z jejích sedmi kapitol chybí doposud šestá, která spolu s dalšími materiály padla před 18 léty do rukou STB. K tomuto dílu shromáždil Kalandra přes 200 svých vlastních snů a prostudoval všechnu tehdy dostupnou psychologickou literaturu. Vyhrocenost jeho polemických výpadů proti psychoanalytickým interpretacím snové symboliky, zejména proti jejich pansexuálním teoriím, je v nejednom směru příznačná a kladě nové otazníky ke Kalandrově tvorbě. Samo imaginativní bohatství jeho snových záznamů dokazuje dost přesvědčivě, že tento nekompromisní materialista a mistr pronikavých srovnávacích analýz byl nad jiné disponován k tomu, aby nejen dospěl k nejožehavější problematice psychoanalýzy (psychologie výpovědi o snu, „pohodlná divinace" apod.), ale aby pronikl její kritikou právě k těm polohám lidského ducha, v nichž se psychologie výpovědi i divinace setkává s psychologií geneze mýtů, s psychologií mýtotvorných sil člověka, které po tisíciletí mohou být modifikovány civilizačním vývojem zřejmě jen ve velmi povrchním a nepodstatném plánu. A přece se zde Kalandrův výklad soustřeďuje především a se zvýšeným temperamentem k dokazování dominantního vlivu fyziologických podnětů na tvorbu snu a na utváření snové symboliky. Tato obhajoba primátu hmoty před duchem jej ještě v roce 1949 nezbavuje víry v sociální pokrok na základě rozvoje hmotného blahobytu, třebaže mnohé prvky politických a sociálních dějin z dob jeho vlastních bojů o čistotu revolučního marxismu nasvědčují tomu, že antagonismus materialismu a idealismu ustupuje protikladnosti jiného typu a jiných komponent.

Zůstává Kalandra v zajetí mechanismů svého světonázoru, jemuž zasvětil celý svůj životní zápas? Analytická metoda, kterou objevil a rozvinul v *Českém pohanství*, tomu odporuje; „žít znamená chtít, tj. reagovat na dané popudy *účelně* ve smyslu principu slasti a strasti". Toto finální pojetí je rozhodně bližší Kalandrově revolučně romantické mentalitě než mechanická kauzalita ekonomického vývoje, kterou ostatně v jiných souvislostech popírá. Byl také jedním z prvních marxistických ideologů, kteří postřehli v psychoanalýze a v postupech, blízkých jejím metodám, možnost obohacení marxismu o psychologický rozměr. Sám obracel pozornost marxistické filosofie k problému „jak se v obsahu ideologických představ projevuje působení »obecné podstaty subjektivity« a její univerzální moci" (*Čin André Bretona*, Doba, 1935).

Ještě v letech 1945–1947, kdy dokončuje *České pohanství*, sleduje v dějinách magické „proto, *aby*"; o rok či o dva roky později se snaží omezit sféru lidské imaginace na fyziologické „proto, *že*". Zde se rýsuje významný předěl v Kalandrově myšlení, předěl, který by měl odpovídat nějaké hluboké, dosud neznámé motivaci. Je výrazem rezignace revolučního romantika, který přestal věřit, že člověk je něčím víc, než uzlem fyziologických pochodů? Tomuto druhu rezignace by nebyla cizí ani jeho ochota sehrát „soudní" frašku podle jejího ubohého libreta s vědomím, jaký bude její závěr. S tím však nesouhlasí Kalandrovo přesvědčení, které zdůrazňuje i v tomto svém posledním díle, že „kulturní člověk... dovede si racionálními metodami zabezpečit svou ekonomickou budoucnost" a na rozdíl od primitiva „má už kritickou výšku nad svými afekty a jejich iluzemi".

Pomohou odhalit toto tajemství vývoje Kalandrova myšlení další materiály, které budou teprve zpřístupněny?

Vratislav Effenberger

ORIENTACE, č. 4/68, srpen 1968, str. 89. a 90.